

İktidar-Spor Kurumları İlişkileri Bağlamında İki Dünya Savaşı Arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Katıldığı Olimpiyatlar (1924 Paris, 1928 Amsterdam, 1936 Berlin)

Efdal AS

Dr., Milli Savunma Üniversitesi
E-mail: eas@kho.edu.tr

Geliş Tarihi: 28.07.2016 Kabul Tarihi: 22.01.2017

ÖZ

AS, Efdal, **İktidar-Spor Kurumları İlişkileri Bağlamında İki Dünya Savaşı Arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Katıldığı Olimpiyatlar (1924 Paris, 1928 Amsterdam, 1936 Berlin)**, CTAD, Yıl 12, Sayı 24 (Güz 2016), s. 156-204.

Sporla en önemli uluslararası organizasyon sayılan ve dört yılda bir gerçekleştirilen olimpiyatların tarihi M.Ö. 776'ya kadar gitmektedir. Modern anlamda ilk olimpiyatların başlangıç tarihi ise 1896'dır. Atina'da 1896'da ilk kez düzenlenen modern olimpiyatlardan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen süreçte gerçekleştirilen olimpiyat organizasyonlarına, Osmanlı Devleti adına sadece sporsever Osmanlı gayrimüslim ahalisinden ve ancak kişisel gayretlerle katılımlar olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nde ise yeni kurulmuş bir müessese olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ve II. Meşrutiyet Dönemi'nde kurulup cumhuriyet sonrası da faaliyetlerine devam eden Millî Olimpiyat Komitesi, ülkede sporun geliştirilmesi

çalışmalarının ve başta olimpiyatlar olmak üzere uluslararası spor organizasyonlarına katılımın öncülüğünü yapmışlardır.

Çalışmada, iki dünya savaşı arası dönemde iştirak edilen 1924 Paris, 1928 Amsterdam ve 1936 Berlin Olimpiyatları'na Türk sporcularının katılım süreçleri incelenmektedir. Söz konusu incelemede, dönemin yöneticilerinin spor politikaları ve spor kurumlarıyla olan ilişkileri de irdelenmekte, özellikle 1930'ların ortalarına doğru başlayan parti- devlet birlikteliğinin spora yansımaları da sergilenmektedir. Çalışma yapılırken, Türkiye'de spor tarihiyle ilgili yayınlardaki önemli eksiklerden biri olan arşiv malzemesinin yanı sıra, dönemin süreli yayınları ile Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)'nin resmi yayınlarından da faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Olimpiyat, Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, Türk Spor Kurumu, Ali Sami Yen, Berlin Olimpiyatları.

ABSTRACT

AS, Efdal, **The Olympics in which the Republic of Turkey Participated within the period of WWI and WWII in the Context of Relations Between the Ruling Power and Sports Organizations (1924 Paris, 1928 Amsterdam, 1936 Berlin)**, CTAD, Volume 12, Issue 24 (Fall 2016), pp. 156-204.

The history of Olympic Games, which are considered the most important international organization in sports and held every four years, dates back to 776 BC. The starting date of the first Olympic Games in the modern sense is 1896. There were participations only from non-Muslim Ottoman sports fan community and solely with personal efforts on behalf of the Ottoman Empire in the Olympic organizations realized in the period from the first modern Olympics held in Athens in 1896 until the establishment of the Republic of Turkey.

In the Republic period, the Turkish Training Society Alliance, a newly established institution, and the National Olympic Committee, which was established in the Second Constitutional Monarchy Era and continued its activities also after the foundation of the republic, have pioneered the sports development activities in the country and the participation in international sports events, in particular in the Olympics.

This study reviews the participation processes of the Turkish athletes in the 1924 Paris, 1928 Amsterdam and 1936 Berlin Olympics participated in the period between the two world wars. In the study in question, the relations of the managers in that period with the sports policies and sports organizations are also examined, and the reflection of the political party - government cooperation, which was initiated towards the mid-1930s, to the sports is also presented. While studying, it has been availed of the official publications of the International Olympic Committee (IOC) and periodicals of that period in addition to the archive materials, which is one of the important deficiencies in the publications in respect of the history of sports in Turkey.

Keywords: Olympiad, Turkish Training Society Alliance, Turkish Sport Institution, Ali Sami Yen, Berlin Olympics.

Giriş

Bir Fransız asilzadesi olan Baron Pierre de Coubertin¹ öncülüğünde, Antik Yunan'dan ilham alınarak 1896 yılından itibaren tekrar düzenlenmeye başlanan olimpiyat oyunları, I. Dünya Savaşı'na kadar, dört yılda bir kesintisiz devam etmiştir. 1896'da Atina'da yapılan ilk modern olimpiyatları, sırasıyla 1900 Paris, 1904 St. Louis, 1908 Londra ve 1912 Stockholm olimpiyatları izlemiştir. Ayrıca, 1906 yılında yine Atina'da, ilk olimpiyatların onuncu yılı münasebetiyle bir ara olimpiyat düzenlenmiştir.²

Genel bir savaşın yaklaşmakta olduğu, 1815 Viyana Kongresi sonrası oluşturulan dengelerin, Almanya ve İtalya gibi birliğini yeni tamamlayan ülkeler tarafından bozulmaya yüz tuttuğu bir dönemde başlatılan modern olimpiyatlardan amaçlanan yararlardan biri de ülkelerarası gerilimi düşürerek barışı sürdürebilmek olmuştur. Fakat amaçlanan gerçekleşmemiş ve önce Avrupa ülkeleri, sonra da dünyanın geri kalanı, 1914 yılında savaş gerçeğiyle yüz yüze kalmışlardır.

¹Modern olimpiyatların babası sayılan ve aristokrat bir aileden gelen Baron Pierre de Coubertin, 1863'te Paris'te doğmuştur. Bir eğitimci olarak başta İngiliz ve Amerikan okulları olmak üzere, farklı ülkelerin eğitim sistemlerini incelemiştir. 1870 Sedan Savaşı'nda Fransızların Almanlara yenilgisinde Fransız gençliğinin bedenen iyi yetişmemesinin etkisi olduğu kanısına varmış, bu da onu eğitimin sadece zihinsel değil bedensel olarak da verilmesinin önemli olduğu fikrine götürmüştür. 1892 ve 1894'te Sorbonne Üniversitesinde düzenlene toplantılarda, “modern olimpiyatları ihya etme” düşüncesini açıklamış ve ikinci toplantıda kendi çabalarıyla kurulan Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin ilk genel sekreteri olmuştur. 1925'e kadar bu görevi aralıksız sürdürmüş, bu tarihten sonra görevi bıraksa da 1937 yılında Cenevre'de ölene dek kurumun onursal başkanlığını yapmıştır. Coubertin'in biyografisi için bkz. John J. MacAloon, *This Great Symbol: Pierre de Coubertin and the Origins of the Modern Olympic Games*, University of Chicago Press, Chicago, 1981.

² Düzenlenen ilk modern olimpiyatlarla ilgili olarak bkz. Bill Mallon – Ture Widlund, *The 1896 Olympic Games – Results for All Competitors in All Events, with Commentary*, McFarland&Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina, 1998; Bill Mallon, *The 1906 Olympic Games: Results for All Competitors in All Events with Commentary*, McFarland&Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina, 1999; *The Fourth Olympiad Being Official Report of The Olympic Games of 1908*, The British Olympic Association, London, 1909; *The Fifth Olympiad The Official Report of the Olympic Games of Stockholm 1912*, The Central Trvckeriet, Stockholm, 1913.

Modern olimpiyatların başladığı 1896'dan I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914'e kadar olan dönem, Osmanlı Devleti için de savaşlarda alınan yenilgiler, toprak kayıpları ve siyasi çalkantılarla geçmiştir. Bununla beraber, yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen, Tanzimat ile başlayan süreçte, Batı'nın kimi sosyo-kültürel kurumları ve gündelik yaşam öğeleri, Osmanlı topraklarına taşınmıştır. Bu öğelerden biri de spordur. Eski Türk gelenekleri çerçevesinde yapılan ve dinsel kurumlar içerisinde yaşatılan güreş, cirit, ok atma gibi mevcut spor dallarına, Batı'dan gelen yenileri de eklenmiştir.

Spor dallarının çeşitlenmesi ve bu dallarla uğraşanların artması, sadece yerel ve ulusal değil, uluslararası platformda da boy gösterme güdüsünü harekete geçirmiştir. Fakat bu güdü, bir devlet politikası olmaktan ziyade, bireylerin çabalarıyla yürütülen bir faaliyeti içermiştir. Bu nedenle, anılan dönemde gerçekleştirilen olimpiik organizasyonlara katılım, birtakım sporsever Osmanlı ahalisinin kişisel gayretlerinden ibaret kalmıştır. Bu yetersiz katılımın baş aktörleri de özellikle İzmir ve Selanik'te yaşayan gayrimüslim tebaa olmuştur.³

Öyle ki, II. Meşrutiyetin ilanından 4 yıl sonra, yeni rejimin sağlamış olduğu nispeten özgürlük ortamında, en azından dernek kurma hakkının olduğu bir ortamda gerçekleştirilen 1912 Stockholm Olimpiyatları'nda bile Müslüman katılımcı yoktur.⁴ Bir başka deyişle, rejim değişmiştir ama toplumsal tutumların değişmesi için en azından Cumhuriyet Dönemi'ne kadar beklemek gerekmiştir.⁵

1896 Atina Olimpiyatları ile başlayan ve günümüze kadar iki dünya savaşının neden olduğu kesintiler dışında yapılagelen modern olimpiyatlarla ilgili olarak, gerek genel anlamda gerekse Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin katılımı anlamında, Türkçe literatürde bir eksiklik göze çarpmaktadır. Bu eksiklik, hem nitelik hem de nicelik olarak kendisini hissettirmektedir.

Şu ana kadar yapılan çalışmaların çoğu, spor gazeteciliği yapmış ya da spor tarihiyle uğraşmayı hobi olarak seçmiş (genel olarak ya da belli bir branşa yönelik olarak) kişiler tarafından ortaya konmuştur. Dolayısıyla ortaya çıkan eserler, arşiv malzemesi kullanımından yoksun, yüzeysel, birtakım rivayetler ve gayri resmî bilgilere dayanan, birbirlerini tekrarlayan ve bilimselliği tartışılan niteliktedir. Son yıllarda yapılan birkaç bilimsel çalışma, gerek “Türk Spor

³İzmir'deki spor faaliyetleri için bkz. Günver Güneş, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Modern Sporların İzmir'e Girişi (1850-1922)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, İzmir, 2012.

⁴Selim Sırrı, “Stockholm'de Olimpiyat Oyunları”, *Terbiye ve Oyun*, S. 21, 24 Mayıs 1328, s. 349.

⁵Cumhuriyet öncesi dönemde, Osmanlı Devleti'nin katılmış olduğu olimpiyatlar için bkz. Efdal AS, “İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Bir Uluslararası Entegrasyon Örneği Olarak Modern Olimpiyatlara Katılım”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, S. 59, Güz 2016, s. 1-49.

Tarihi”, gerekse “Olimpiyatlar ve Türkiye” alanlarında eksikliği kapatma konusunda önemli kazanımlar getirmişse de Türkiye’de spor tarihçiliği ve onun alt dallarıyla ilgili daha fazla bilimsel çalışmaya ihtiyaç vardır.⁶

Çalışmanın amacı; cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren spora karşı söz konusu tutumun değişimini iktidar-spor kurumları ilişkileri çerçevesinde yansıtabilme ve olimpiyatların bir uluslararası entegrasyon aracı olarak nasıl kullanıldığını gösterebilmenin yanında, sporun iktidar tarafından halk arasında yaygınlaştırılmasındaki yöntemleri sergileyebilmektir.

Bu amaca yönelik olarak çalışmada; cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak 1936 Berlin Olimpiyatları sonrasına kadar olan dönemde, yukarıda belirtilen toplumsal tutumların değişim süreci, Türkiye’de sporu yönlendiren kurumlar, söz konusu kurumların iktidarla olan ilişkileri, iktidarın spor politikaları incelenmiştir. Ayrıca, günümüzde olduğu gibi incelenen dönemde de dünyanın en önemli spor organizasyonu kabul edilen Olimpiyat Oyunları’na Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin katılımı, söz konusu olimpiyatlarda alınan sonuçlar ve bu sonuçların Türk kamuoyuna yansımaları sergilenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın neden sadece 1924, 1928 ve 1936 olimpiyatlarını ele aldığı sorusu akla gelebilir. Çalışma, özellikle iki dünya savaşı arasında ve tek parti döneminde iktidar- spor kurumları ilişkilerine ve iştirak edilen olimpiyatlara odaklandığından, bu dönemde gerçekleştirilen olimpiyat organizasyonları da sırasıyla Paris, Amsterdam ve Berlin’de gerçekleştirilen üç olimpiyat olduğundan, konunun kapsamı bunlarla sınırlandırılmıştır. Unutmamak gerekir ki 1936 yılından sonra II. Dünya Savaşı nedeniyle 1940 ve 1944 oyunları yapılamamış ve organizasyona ancak 1948 Londra Olimpiyatlarıyla devam edilebilmiştir. 1948 yılı olimpiyatlarının yapıldığı dönem, içerde ve dışarda Türkiye için çok farklı dinamiklerin oluştuğu bir dönem olması itibarıyla (içerde

⁶Konuyu bilimsel ölçütlerde ilk ele alan çalışmayı Kurthan Fişek’in yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bkz. Kurthan Fişek, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985. Son yıllardaki önemli çalışmalardan bazıları şunlardır: Yiğit Akın, *Gürbüz ve Yavuz Evtatlar – Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004; Nuray Özdemir, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, S. 51, Bahar 2013, s. 717-744; Oktay Hekimler, “1936 Berlin Olimpiyatları: Bir Barış Aracı mı, Yoksa Meşruiyet Arayan Bir Rejimin Propaganda Aracı mı?”, *Humanitas*, Bahar 2013, S:1, s. 103-127; Celil Bozkurt, “Nazilerin Gölgesinde 1936 Berlin Olimpiyatları ve Türk Sporcuların Müsabakaları”, *History Studies*, Aralık 2014, Cilt 6, S. 6, s. 17-41.

çok partili hayata geçişin adımlarının atıldığı, dış politikada ise başta ABD ilişkileri olmak üzere farklı bir rotaya girildiği dönem) çalışmada ele alınmamıştır.

Çalışmada, 1936 Berlin Olimpiyatları, diğer iki olimpiyata göre daha ayrıntılı irdelenmiştir. Bunun nedeni, söz konusu organizasyonun, Avrupa’da ırk milliyetçiliğinin kalesi sayılabilecek, fiziksel anlamda üstün yurttaşların yetiştirilmesi için çabalar sarf edilen ve bu amacı gerçekleştirmek için sporun bir araç hâline getirildiği bir ülkede gerçekleştirilmiş olmasındandır. Türkiye’de de Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarının kurulmasıyla birlikte, milliyetçilik, ırk ve millet kavramlarının yeniden bir tanımlamaya tabi tutulduğu bu dönemdeki Berlin Olimpiyatları, Türk gençliğinin gücünü spor yoluyla dünyaya kanıtlamak için bir fırsat olarak görülmüştür.

Yararlanılan kaynaklar gösterilirken, “olimpiyat” sözcüğü ile ilgili farklı kullanımların (olempiyat, olimpiyad, olinpik vb.)orijinallerine dokunulmamıştır.

1924 Paris Olimpiyatları

1924 Paris Olimpiyatları Öncesi Spor Örgütleri Konusunda Yaşanan Gelişmeler

Osmanlı Devleti’nin son döneminde, İstanbul, İzmir ve Selanik gibi büyük şehirlerde birtakım heveskârların gayretleriyle tutunmaya çalışan ve ulusal düzeyde dahi organize faaliyetler göstermekte zorlanan Türk sporundaki gelişmelerin ilki, 1920-1922 arası yaşanan bir dizi süreçte, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) adlı örgütün kurulmasıdır.

Süreci başlatan teşebbüs, İstanbul’da faaliyet gösteren kulüplerin, özellikle futbolla ilgili düzenlemeler yapmak ve mümkünse aralarında bir birlik oluşturmak için bir araya gelme çabalarının sonucu olarak,26 Haziran 1920’de Kadıköy Union Kulüp binasında tüm kulüp temsilcilerinin katılımıyla yapılmış oldukları toplantıdır.⁷

İlerleyen toplantılar sonucunda, *İdman İttifakı Heyet-i Muvakkatesi* adıyla bir kurul oluşturulmuştur. 14 Temmuz 1922’de ilk merkez heyetini seçen kurul, 31 Temmuz’da TİCİ olarak Ali Sami (Yen) Bey başkanlığında ilk toplantısını

⁷ Doğan Yıldız, *Türk Spor Tarihi*, Eko Matbaası, İstanbul, 1979, s. 279; Fişek, *age.*, s. 95. Futbol müsabakalarının, Müslümanlar için tatil günü olan Cuma günü oynandığı “Cuma Ligi” ile gayrimüslimlerin hafta tatili olan Pazar günü “Pazar Ligi” adı altında iki ayrı lig bünyesinde oynandığı o dönemde, toplantıya katılan kulüpler, “Cuma Ligi”ni oluşturan Altınordu, Anadolu, Anadoluhisarı, Darüşşafaka, Fenerbahçe, Galatasaray, Hilal, Makriköy (Bakırköy), Nişantaşı, Süleymaniye, Türkücü, Union Kulüp ve Vefa kulüpleridir.

yapmıştır.⁸ Böylece sadece futbolu kapsayacak bir örgüt için yola çıkan kulüpler, Fişek'in söylemiyle, “*Türkiye'nin ilk çok kulüplü, çok sporlu ulusal spor yönetiminin örgütlenmesi*”⁹ni gerçekleştirmişlerdir.

İkinci gelişme, Ocak 1914'te kurulan fakat I. Dünya Savaşı ve sonrasında neredeyse hiç faaliyeti görülmeyen Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti'nin, kurucusu Selim Sırrı Bey tarafından lağvedilmesi ve yerine Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti (CMHC) adı altında bir teşkilat oluşturulmasıdır.¹⁰ Teşkilatı, sadece üç aylık bir faaliyetten sonra dağıtan Selim Sırrı Bey, CMHC yerine 28 Ağustos 1922 tarihinde Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti'ni (TMOC) kurmuştur.¹¹

Olimpiyatlara Katılım İçin Yapılan Hazırlıklar

Olimpiyat cemiyetiyle ilgili yukarıdaki gelişmelerin yaşandığı bir dönemde, TİCİ de olimpiyatlara katılımı ilgili önemli bir hamle yapmıştır. 1924 yılında Paris'te yapılacak olimpiyatlara katılmak için gerekli şartlardan biri de o ülkede, katılım gerçekleştirilecek spor dallarının federasyonlarının, oyunlardan iki yıl önce kurulmuş olması ve uluslararası federasyonlara üye olmasıdır. Bu nedenle TİCİ tarafından 15 Ağustos 1922'de bir toplantı düzenlenmiş ve futbol, güreş ve atletizm federasyonları “heyet-i müttehede” adı altında kurulmuştur.¹²

1924 Paris Olimpiyatları'na Türk sporcularının katılımı için beklenen resmi davet, 20 Şubat 1923 tarihinde IOC tarafından Türkiye üyesi Selim Sırrı Bey'e bir mektupla yapılmıştır.¹³ Mektupta, Türkiye'nin olimpiyatlara katılıp

⁸Yıldız, *age.*, s.280. Diğer görevlendirmeler şu şekildedir: Burhaneddin (Felek) ve Seyfi Beyler (ikinci başkan), Fethi (Başaran) Bey (genel kâtip), Nuri Bey (muhasip), Nasuhi (Baydar) Bey (müfettiş), Tayyip Servet, Hamdi (Emin Çap), Ziya, Cevdet, Orhan (Öktem), Cemal Faris, Dr. Hikmet ve Cevat Rüştü Beyler (üye). Danışman olarak belirlenen isimler ise şunlardır: Ahmed İhsan (Tokgöz) Bey, Hasip (Bayındırhoğlu) Bey, Dr. Hikmet Hamdi Bey, Ali Seyfi Bey, Selim Sırrı (Tarcan) Bey, Ali Rânâ (Tarhan) Bey, Vecat Rüştü Bey.

⁹*Age.*, s. 94.

¹⁰Selim Sırrı, “1924 Olimpiyatları ve Lozan Mukarreratı”, *Spor Alemi*, 8 Mart 1923, S:23, s.4.1920 Anvers Olimpiyatları'nda, I. Dünya Savaşı mağlubu ülkelere uygulanan katılma yasağı, IOC'nin 1921'de Lozan'da yapmış olduğu 19. birleşimde kaldırılmıştır.

¹¹ Özdemir, *agm.*, s. 721.

¹²*Spor Alemi*, 15 Ağustos 1922, S:60, s.5.

¹³Selim Sırrı, “1924 Olimpiyatları ve Lozan Mukarreratı”, *Spor Alemi*, 8 Mart 1923, S:23, s.5. Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, her ne kadar resmi davetin yapılması Şubat 1923'ü bulmuşsa da böyle bir davetin gayri resmi olarak Selim Sırrı Bey'e IOC tarafından daha önce bildirilmiş olabileceğine ya da en azından kamuoyunda böyle bir beklentinin oluştuğuna dair emareler vardır. Nitekim Selim Sırrı Bey'in Eylül 1922 tarihli bir yazısında, “(...) 1924'de Paris'te icrası mukarrer olan müsabakalara cihan barbinin tâkatfersâ [dayanılmaz] fecayi ve felâketlerine rağmen iştirake karar verdik.”

katılmayacağı, katılacaksa hangi branşlarda katılacağı da sorulmuştur. Selim Sırrı Bey, derhâl TİCİ genel merkezini mektuptan haberdar etmiştir. TİCİ genel merkezi davete olumlu yanıt vererek, Türkiye'nin futbol, güreş, atletizm, binicilik ve nişancılık şubelerine iştirak edeceğini bildirmiştir.¹⁴

Resmî davetin gelmesinden sonra TMOC adına Selim Sırrı Bey ile TİCİ adına Ali Sami Bey, olimpiyatlara katılımı ilgili çalışmalarını organize etmek için hemen harekete geçmişlerdir. 19 Eylül'de iki kuruluşun vesayeti altında "Beynelmilel Olimpiyatlara Hazırlık Müsabakaları" tertip edilmiştir. Jandarma Mektebi'nde, yüzme ve tenis dallarında yapılan müsabakalara; Fenerbahçe, Galatasaray, Nişantaşı, İdman Yurdu ve Anadolu kulüpleri katılmıştır. Müsabakalarda yüzme dalında Galatasaray, tenis dalında Fenerbahçe kulüpleri birinciliği kazanmıştır.¹⁵

Yine o dönemde Selim Sırrı Bey tarafından çıkarılan Terbiye ve Oyun dergisinde, 1924 olimpiyatlarına hazırlanacak Türk gençleri için atletizmin çeşitli branşlarını ve bu branşların antrenman teknikleri ile yarış tekniklerini tanıtıcı yazılar yayınlanarak, kamuoyu bilgilendirilmiştir.¹⁶

Çözülmesi gereken en önemli sorun maddi kaynak sorunudur. Olimpiyatlar öncesi hazırlıklar, teçhizat, yabancı antrenör, seyahatler, barınma vb. için kaynağa ihtiyaç vardır. Kaynak sıkıntısının farkında olan Selim Sırrı Bey, Olimpiyat Komitesi'ni yeniden oluşturma çabasına girişmiş ve cumhuriyetin ilanının hemen sonrasında, fahri başkanlığa Başvekil İsmet Paşa'nın getirildiği ve aralarında TİCİ yöneticilerinin de olduğu yeni bir komite oluşturmuştur.¹⁷

(bkz.Selim Sırrı, "Hanedân-ı Âl-i Osman ve Olimpiyat Oyunları", *Terbiye ve Oyun*, Eylül 1922, S. 4, s. 34.) şeklindeki ifadesi ve yine Robert Koleji jimnastik muallimi Ahmed İzzet'in, Spor Alemi'ndeki bir yazısında "Yabancı, unutulmuş şahsiyetlerimizi Avrupa'ya ve hatta bütün dünyaya tanıttirmek için 1924'te yapılacak olinpik bir atlet grubu hazırlamakla şimdiden meşgul olmalıyız. Türkleri haritada bile görmek istemeyen garb milletlerine mevcudiyetimizi takdir ettirmek için artık bu fırsatı kaçırmayalım." (bkz. Ahmed İzzet, "Olinpik Müsabakaları", *Spor Alemi*, 8 Şubat 1338, S. 47, s. 12.) tavsiyesi, bu kamuyu güçlendirmektedir.

¹⁴*Age.*, s.19; Burhaneddin, "1924 Olimpiyatı Ne Olacak?", *Spor Alemi*, 22 Teşrinisani 1339, S. 119-7, s. 3-4.

¹⁵*Terbiye ve Oyun*, Teşrinisani 1338, S.5, s. 74.

¹⁶"100 metre Yarışlar", *Terbiye ve Oyun*, (Temmuz 1338), S.1, s. 12-15; "Mukavemet Yarışları – Demi Fond Yarışlar", *Terbiye ve Oyun*, Ağustos 1338, S.2, s. 26-27 ; "110 m. Manialı Yarış", *Terbiye ve Oyun*, Teşrinievvel 1338, S.4, s. 59-60.

¹⁷Yönetim kurulu ise şu isimlerden oluşmaktadır: Selim Sırrı Bey (Başkan), Hasip Bey (İkinci Başkan), Ali Sami Bey (genel sekreter), Burhaneddin Bey (Üye) ,Tayip Servet Bey (Üye), Refik İsmail Bey (Üye), Sudi Bey (Üye), Ziya Bey (Üye), Menemenlizade Muvaffak Bey (Üye). Bkz.Burhan Felek, *Yaşadığımız Günler*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1974, s. 223-224. Felek, "Bu heyetin seçilmesinde birtakım sebepler vardı." derken söz konusu sebepleri şöyle sıralamaktadır: "Mesela

Komite, ilk toplantısını 2 Kasım 1923 tarihinde yapmıştır. Bu ilk toplantıda oybirliğiyle alınan bir kararla, olimpiyatlara katılım konusunda Hükûmet'ten destek istenmiştir.¹⁸

Beklenen destek, Maarif Vekili İsmail Safa (Özler) Bey'den gelmiştir. İsmail Safa Bey, Selim Sırrı Bey'e bir telgraf göndererek, "*Gençlerin 1924 olimpiyadlarına iştirak edebilmesi için ne gibi müzaberetlere lüzum olduğunun salahiyettar kimselere bade'le istişare bildirilmesi*"ni istemiş, TİCİ de detaylı bir rapor hazırlayarak, oyunlar için 27.200 liraya ihtiyaçları olduğunu Ankara'ya bildirmiştir.¹⁹ Ankara'dan, cemiyetin birkaç üyesinin Ankara'ya gönderilmesi yönünde bir yanıt gelmesi üzerine Ali Sami Bey, İsmet Paşa'yı ziyaret etmiştir. İsmet Paşa, Türk sporcularının isteklerini öğrenmek istemiştir. Ali Sami Bey, öncelikle Mayıs ayında Paris'te yapılacak olan olimpiyatlara, Türk sporcularının millî şereflerini koruyacak bir şekilde katılabilmelerinin sağlanmasını, ikinci olarak da endaht (atıcılık) ve binicilik müsabakalarında ülkeyi Türk ordu mensuplarının temsil etmesi için kolaylık gösterilmesini talep etmiştir.²⁰

Söz konusu talep, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa dahil tüm devlet erkânı tarafından uygun görülüş ve 16 Ocak 1924 tarihindeki iki Bakanlar Kurulu kararıyla, hem TİCİ'nin kamu yararına çalışan bir dernek olduğu onanmış (170 sayılı karar) hem de TİCİ emrine 17.000 lira verilmesi (171 sayılı karar) kararlaştırılmıştır.²¹ Böylece, daha önce Ali Sami Bey tarafından İsmet Paşa'dan istenen rakamın, en azından acil harcamalar için gerekli olacak 17.000 liralık kısmına ulaşılmıştır.

TMOÇ Başkanı Selim Sırrı Bey, hem TMOÇ fahri başkanlığını kabul ediş hem de Hükûmet'in olimpiyatlara katılım konusunda göstermiş olduğu ilgi vermiş olduğu maddi-manevi desteğe teşekkür amacıyla İsmet Paşa'ya 2 ve 16

Reis-isâni Hasip Bey meşhur bir eskrimci idi ve modern olimpiyatların kurucusu Baron de Coubertin Paris'ten arkadaşı idi. Baron da eskrim yaparmış. Refik İsmail Bey o zaman Halk Fırkasının İstanbul mümessili idi. Siyasi cepheyi içimize almazsak şüpheli celbederdi. Sâdi Bey eski ittihatçı ve yeni politikacı, çok gergin bir adamdı. İstanbul sporcuları elinde idi. Merhum Ziya için bir şey demeye lüzum yok... Futbol Federasyonunu ve bizj Avrupa'ya tanıtın adamdı. Menemenliçade (Menemenciöğlü) Muvaffak Bey ise içimizde tam manasıyla amatör sportmen ve Avrupa görmüş bir zât idi. Fenerbahçe kulübünün ileri gelenlerinden bulunuyordu." Bkz. age., s. 224.

¹⁸Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi'nin..., s. 20.

¹⁹Burhaneddin, "Hükûmet'in Spora Karşı Şâyân-ı Şükran Alâkası", *Spor Alemi*, 13 Kanunusani 1339, S. 121-8/9 (Nüsha-i Mahsus), s. 3. Dergide yıl olarak her ne kadar 1339 tarihi verilmişse de doğrusu 1340 olacaktır.

²⁰A.g.e., s. 45.

²¹Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 148-1, Fon Kodu: 30..18.1.1 Yer No: 8.46..5 (16.01.1924).

Şubat 1924 tarihlerinde iki mektup göndermiştir. İlk mektupta, gerek Hükûmet'in gerekse kamuoyundaki beklentilerin yüksek tutulmasını önlemek adına, başarının değil temsilin önemli olduğunu²² vurgulayan Selim Sırrı Bey, ikinci mektupta da sporcuların hazırlıklar sırasındaki göstermiş olduğu azmi belirtmiş, ayrıca Fransızlarla yapmakta olduğu yazışmalarla ilgili olarak Başbakan'ı bilgilendirmiştir.²³ Olimpiyatlar için Hükûmet'in vermiş olduğu maddi destek 17.000 lirayla sınırlı kalmamıştır. 1924 yılı bütçesinin Maarif Vekâleti için ayrılan kısmına “*Spor teşkilatı ve beynelmilel müsabakalara iştirak masarifi*” adıyla 50.000 liralık bir ödenek konmuştur.²⁴

Her ne kadar yönetici kesimden olimpiyatlara katılım konusunda tam destek sağlanmışsa da dönemin kamuoyunda farklı sesler de yükselmiştir. Olimpiyatlarda başarının değil, katılımın önemli olduğunun yeterince kavranmadığı bu dönemde konuya eleştirel yaklaşanların bir kısmı, uzun süreli savaşlardan çıkmış bir milletin gençliğinin, bu zorlu dönemde yeteri kadar fiziksel gelişimini sağlayacak işlere zaman ayıramadığı, uzman antrenörlerle yetiştirilemediği, bu nedenle de başarısız olunması muhtemel bir organizasyona gidilmesinin itibar kaybı yaşatacağından hareketle eleştirilerini dile getirmişlerdir.²⁵

Bir diğer eleştiri, verilen ödeneye yöneliktir. Yeni kurulan ve Osmanlı Devleti'nden kalan birçok ekonomik sorunu çözmek ve borçlar gibi yükümlülükleri de üstlenmek durumunda olan bir devletin yöneticilerinin; dönemin kamuoyunda çok da geçer akçe olmayan spor gibi bir uğraşın, olimpiyat adı verilen uluslararası bir organizasyonu için vermiş olduğu ödenek, doğal olarak kimi kesimlerde hoş karşılanmamıştır.²⁶

Son eleştiri, gerek TMOÇ gerekse TİCİ yöneticilerine, özellikle de Selim Sırrı Bey'e yapılmıştır. Katılımdan amacın Paris seyahati olduğu, Hükûmet'ten talep edilen paranın lükse harcanacağı gibi eleştirilere karşılık veren Selim Sırrı Bey, istenen paranın Türkiye'nin diğer ülkeler nezdindeki itibarını korumaya

²²BCA, Dosya No: 14812, Fon Kodu: 30...10.1.1 Yer No: 144.34..12 (02.02.1924).

²³BCA, Dosya No: 1483, Fon Kodu: 30...10.0.0. Yer No: 144.34.3 (16.02.1924).

²⁴TBMMZC, Devre 2, Cilt 7, İçtima Senesi: 2, 12. İçtima, 15.03.1340, s. 37.

²⁵ Bu görüşlerden birisi için bkz. Ali Naci, “Olimpiyata Behemehâl Gitmeli miyiz, Gitmesek Ne Kaybederiz?”, *Akşam*, 6 Şubat 1924, s.3.

²⁶ Konuya eleştirel açıdan bakan basında çıkan yazıların birinde ise olimpiyatlara katılmak için bütçeden ayrılan bu ödeneğin başka alanlarda kullanılabileceği söylenerek, bu parayla ailelere iş imkânı sağlanabileceği belirtilmiştir. Bkz. *Sebilürreşad*, S. 599, 1 Mayıs 1340.

yönelik olduğunu vurgulamıştır.²⁷ Belirtilen eleştirilere rağmen kamuoyundaki genel eğilim, katılımı destekler niteliktedir.

Türkiye'nin olimpiyatlara futbol, güreş ve atletizm dallarında katılmasına karar verilmiştir. TİCİ yönetimi, bu üç branşta ülkeyi temsil edecek sporcuları seçmeyle belirlemeyi uygun görmüş ve seçim yeri olarak Eskişehir belirlenmiştir. Eskişehir tercihinde, şehrin o dönemde Türkiye'nin nadir sahası bulunan şehirlerinden biri olmasının yanı sıra, Anadolu'nun ortasında olması nedeniyle, her bölgeden sporcunun şehre kolayca ulaşabileceği düşüncesi de etkili olmuştur.²⁸

20-21 Mart tarihlerinde Eskişehir'de yapılacak olan seçmelere gelecek sporcuların ücretsiz seyahat edebilmeleri ve öğrenim gören ya da çalışan sporcuların izin alabilmeleriyle ilgili olarak bizzat Başvekil İsmet Paşa'nın devreye girdiği ve Ali Sami Bey ile yazıştığı görölmektedir. Yazışmalar sonucunda sporcular Eskişehir'e indirimli biletlerle gelmişlerdir.²⁹ Sporcuların iskânı için Eskişehir Hastanesi'nde 180 kişilik yer tahsis edilmiş ve İstanbul'dan çeşitli spor malzemeleri getirtilmiştir.³⁰ O sırada Eskişehir'de Kolordu Komutanı olarak bulunan Kemalettin Sami Paşa da seçmeler için gerekli yardımda bulunmuştur.³¹

Seçmelerde başarılı olan sporcular, İstanbul'a getirilmişler ve yurt dışından getirilen antrenörler nezaretinde hazırlıklara başlamışlardır. Mart ayında göreve başlayan bu antrenörler, İskoç Billy Hunter (futbol), Macar Raul Peter (güreş) ve Amerikalı Tobin (atletizm)'dir.³² Kadıköy'de İttihat Spor Kulübü'nün kullandığı tesisler yeniden düzenlenmiş ve burada 6 Nisan – 8 Mayıs tarihleri arasında 30 futbolcu kampa alınmıştır. Kampın bitiminde tesis, atletlere ve 42 kişilik güreşçiler grubuna tahsis edilmiştir.³³

Kamuoyunda harcamalarla ilgili yapılan eleştirileri önlemek adına TİCİ Reisi Ali Sami Bey, 17.000 liranın alındığı tarih olan 10 şubat 1924'ten, 20 Mayıs

²⁷ Selim Sırrı, "Paris Tenezzühünün İç Yüzü", *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 1924, s.4.

²⁸ Burhan Felek, "İlk Olimpiyadlara Nasıl Girdik?- 1", *Yeni Gün*, S: 19, 15 Temmuz 1939, s. 24. Burhan Felek'in, *Yeni Gün*'ün sonraki sayılarında da devam eden yazı dizisinde, Türk kafilesinin İstanbul'dan hareketinden Paris'ten dönüşüne kadarki süreçte yaşananlar, ayrıntılı ve renkli bir şekilde ele alınmıştır.

²⁹ *BCA*, Dosya No: 1484, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144. 34. (12.03.1340).

³⁰ *Akşam*, 19 Mart 1924.

³¹ Felek, *agm.*, s. 24.

³² *A.g.m.*, s. 24-25.

³³ Özdemir, *agm.*, s. 732.

1924'e kadar olan dönemi içeren bir raporu Başbakanlığa sunmuştur.³⁴ Raporda, olimpiyatlar hakkında “mufassal bir risale” ile futbol kuralları ve hakkında iki mecmua ile güreş, yüzme ve atletizm kurallarına dair risaleler basıldığı da belirtilmiştir.³⁵

Oyunlar yaklaşırken Hükümet, öğrenci olan ve çalışan sporcuların her biri için mensubu buldukları okul ve işyerlerine bizzat İsmet Paşa imzalı yazılar göndererek, sporcuların Temmuz sonuna kadar izinli sayılmalarını ve çalışanların maaşlarının kesilmemesini istemiştir.³⁶ Hükümet'in bu isteğine olumlu yanıt veren okul ve şirketler bulunduğu gibi olumsuz karşılayanlar ve sporcularına izin vermeyenler de çıkmıştır. Örneğin dönemin yetenekli bir halter sporcusu olan bahriye subayı Üsküdarlı Şevket, izin verilmediği için olimpiyatlara katılamamıştır.³⁷ Bu durumdan, Hükümet'in okul ve şirketlere bir baskı uygulamadığı sonucu çıkarılabilir.

Selim Sırrı Bey, IOC'nin Türkiye temsilcisi olması dolayısıyla, olimpiyatlar öncesi hazırlıklarda bulunmak üzere, 24 Nisan 1924 tarihinde “Lamartine” vapuruyla, Galatasaray Lisesi ve Darülfünun öğrencilerinin de katıldığı bir törenle Paris'e uğurlanmıştır.³⁸

Olimpiyat müsabakalarının yaklaşık üç aylık bir zaman dilimine yayılacak olması nedeniyle, tüm sporcuların aynı anda gönderilmesi yerine yapılacak müsabakaların önceliğine göre peyderpey gönderilmesine karar verilmiştir. Buna göre, iki ayrı kafiye hâlinde Paris'e gidecek olan Türk olimpiyat takımının ilk kafilesini oluşturan futbol millî takım kafilesi, 8 Mayıs 1924 tarihinde yapılan bir törenle, “Jack Fresine” adlı gemiyle İstanbul'dan yola çıkmıştır.³⁹ İlk kafiye,

³⁴BCA, Dosya No: 14812, Fon Kodu: 30...10.1.1 Yer No: 144.34..12 (22.05.1340).

³⁵ Söz konusu “mufassal risale”nin konu başlıkları şöyledir: “*Olimpiyat Oyunları Hakkında, Türkiye Millî Olimpiyat Cemiyeti Nizamnamesi, Beynelmîlel Olimpiyat Komitesi Nizamnamesi, Olimpiyatlara Şerâit-i İştirâk, Sekizinci Paris Olimpiyat Programı, Olimpiyatlarda Şimdiye Kadar Elde Edilen Netâyet.*” 96 sayfalık risalenin kapığında şu ifade bulunmaktadır: “*Sekizinci olimpiyatlara Türkler'in iştirâki münasebetiyle Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı tarafından neşredilmiştir.*” Bkz. *Beynelmîlel Olimpiyat Oyunları*, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul, 1340.

³⁶ Örnek izin istekleriyle ilgili bkz. BCA, Dosya No: 1487, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..7 (03.04.1340). ; BCA, Dosya No: 1488, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..8 (13.04.1340); BCA, Dosya No: 1487, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..7 (03.04.1340).

³⁷ Özdemir, agm., s. 733.

³⁸ *Akşam*, 25 Nisan 1924.

³⁹Başkanlığını Burhaneddin (Felek) Bey'in yaptığı kafiye, Futbol Federasyonu Başkanı Yusuf Ziya (Öniş) Bey, muhasebeci Nuri Bey, Nasuhi Esat Bey, Kemal Bey ve antrenör Billy Hunter'in yanı sıra 18 futbolcu bulunmaktadır. Futbolcuların isimleri şöyledir: Nedim (Altınordu - kaleci), Hamid (Süleymaniye - kaleci), Ali (Galatasaray), Cafer (Fenerbahçe), Nihad (Galatasaray), İsmet

özellikle yemek ve yatak konusunda yaşanan sıkıntılı bir yolculuktan sonra önce Marsilya'ya, buradan trenle Lyon'a, 18 Mayıs'ta da Paris'e varmış ve olimpiyatlar tarihinde ilk kez Paris'te kurulan olimpiyat köyüne (Colomb) yerleştirilmiştir.⁴⁰ IOC Başkanı Pierre de Coubertin ve Fransız Olimpiyat Komitesi Başkanı Clary, Türk kafilesini bir törenle karşılamışlardır.⁴¹

Başkanlığını Ali Sami Bey'in yaptığı, yönetici ve antrenör dışında 23 güreşçi ve atletten oluşan ikinci katile, 27 Haziran'da trenle İstanbul'dan ayrılmıştır. İlk katile gibi ikinci katile de yataklı vagon alınamaması ve üçüncü mevkide gidilmesi nedeniyle, sıkıntılı bir yolculuktan sonra 1 Temmuz'da Paris'e varmıştır.⁴² Bisikletçilerin pasaportlarında sorun çıkması nedeniyle Altay'dan Raif İzzet Bey, Beşiktaş'tan Cambaz Fahri ve Nişantaşı'ndan Cavit Beylerden oluşan üç kişilik ekip ancak 11 Temmuz'da İstanbul'dan ayrılabilmişlerdir. Paris'e gittiklerinde de kendilerine özel yarış bisikletleri tahsis edilememiş ve olimpiyatlara katılamamışlardır.⁴³

Yukarıda belirtilen kafiler dışında, Maarif Vekâleti tarafından, sporun dünyada gelişimini yerinden takip etmek amacıyla Ankara Lisesi'nden Mehmet Bey, İzmir Lisesi'nden Nuri Bey ve Adana Lisesi'nden Sıdkı Bey adlarında üç Beden Eğitimi öğretmeni görevlendirilmiştir. Ayrıca bazı basın kuruluşları da olimpiyatları yerinden izlemek üzere ilk kez muhabir göndermişlerdir.⁴⁴

Olimpiyatların Başlaması ve Türk Sporcularının Müsabakaları

IOC'nin Lozan'da 1921 yılında yapmış olduğu 19. toplantıda; Amsterdam, Barcelona, Los Angeles, Prag ve Roma arasından sıyrılarak ev sahipliğini

(Fenerbahçe), Kadri (Fenerbahçe), İbrahim (Beykoz), Alaaddin (Fenerbahçe), Zeki (Fenerbahçe), Bekir Refet (Karlsruhe - Almanya'dan Paris'e giderek milli takıma katılacaktır) , Bedri (Fenerbahçe), Mehmet (Galatasaray), Sabih (Fenerbahçe), Kemal (Galatasaray) , Kamil (Muhafızgücü), Kemal (Altınordu) ve Hamid (Altay) Beyler. Bkz. Burhan Felek, "İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?- 2", *Yeni Gün*, S: 20, 22 Temmuz 1939, s. 24.

⁴⁰ Yaşanan sıkıntılar için bkz. Agm., s. 25-26.

⁴¹ Yusuf Ziya, "Türk Sporculuğunda Tarihi Gün", *Vakit*, 25 Mayıs 1924. Yusuf Ziya bir törenden söz etse de bu konuda Felek'in anlatımı farklıdır. Felek, olimpiyat köyüne ayak basar basmaz, kendilerine Coubertin'den bir davet yapıldığını, kendilerinin Fransa-ABD rugby final maçına davet edildiklerini, final seyretmeye gittikleri sırada Coubertin'in, tribünde Türk kafilesinin oturduğu yere gelerek "Hoş geldiniz." dediğini kaydetmektedir. Bkz. Felek, "İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?- 3", *Yeni Gün*, S: 21, 29 Temmuz 1939, s. 17.

⁴² Süleyman Rıza Kuğu, *Trabzon-Paris 1924 Olimpiyatlarına Yolculuk*, Trabzon Araştırmaları Merkezi Yayını, Trabzon, 2012, s. 91.

⁴³ *Spor Alemi*, (tarih belirtilmemiş), S. 137-25, s. 20.

⁴⁴ Özdemir, agm., s. 735, 740-741.

kazanan Paris, böylece 1900 yılındaki ev sahipliğinin ardından, bu büyük organizasyona ikinci kez ev sahipliği yapacaktır.⁴⁵ Hiç şüphesiz bu seçimde, 1900 yılında yapılan olimpiyatların, aynı dönemde Paris'te yapılan fuarın gölgesinde kaldığını düşünen Coubertin'in, kendi ülkesinde bu kez daha görkemli bir olimpiyat yaptırma isteğinin etkili olduğu söylenebilir.

1924 Olimpiyatları, her ne kadar 4 Mayıs 1924 tarihinde Fransa ve Romanya takımları arasında oynanan rugby müsabakalarıyla başlamışsa da resmi açılış töreni 5 Temmuz'da Paris Colomb Stadyumu'nda gerçekleştirilen olimpiyatlara,⁴⁵ ülkeden 3100 erkek ve 156 bayan olmak üzere 3256 sporcu katılmıştır.⁴⁶ Türkiye, 42 sporcu ile olimpiyatlarda yer aldıysa da müsabakalarda yarışan sporcu sayısı 22'dir.⁴⁷ Açılıшта ülke ismini yazan levhayı Şevki Bey, Türk bayrağını ise Unvan Bey taşımışlardır.⁴⁸

Paris'e ilk giden Türk kafilesi olan futbol takımının ilk maçı 25 Mayıs'ta Bergeyre Stadyumu'nda Çekoslovakya ile olur. Tek maçlı eleme sisteminin uygulandığı ve 24 takımın katıldığı futbol müsabakalarında Millî Takım Çekler karşısına şu kadro ile çıkmıştır: Kalede Nedim, Ali, Cafer, Kadri, İsmet, Nihat, Bedri, Bekir Refet, Zeki, Alâeddin, Mehmet.⁴⁹ Millî takım, şanssız bir kura

⁴⁵Les Jeux de la VIII. Olympiade, Rapport Officiel, Comite Olympique Français, Paris, 1924, s. 31.

⁴⁶<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1924>. (Erişim tarihi: 12.03.2016)

⁴⁷Futbolda oyuncu değişikliği kuralının henüz olmadığı bir dönemde 20 kişilik ekipten sadece 11 kişi oynayabilmiştir. Atletizm dalında katılan 12 kişiden 4 kişi yarışabilmiş, 100 ve 200 m. de Said Bey, uzun atlamada Vildan Aşır Bey, üç adım atlamada Mazhar Bey, disk atmada Unvan Bey, gülle atmada Ekrem Bey yarışlara katılmamıştır. Ayrıca Besim, Burhan, Şekip, Rauf, Said, Talat, Tarık, Nejat Beylerden oluşan 400 m. bayrak takımı da yarışmamıştır. Güreşte Sadullah Bey, halterde Şevki Bey'in yanı sıra 3 bisikletçi de yarışlara katılmamıştır.

⁴⁸*Spor Alemi*, (tarih belirtilmemiş), S. 137-25, s. 16.

⁴⁹Dönemin kaynaklarından anlaşıldığı kadarıyla, hem futbol takımı seçiminde, hem de ilk maça çıkacak kadro konusunda, görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Spor Alemi'nde imzasız çıkan ama futbol takımından oluşan birinci kafilenin başkanlığını yapan Burhaneddin Bey tarafından yazıldığı kuvvetle muhtemel olan bir yazıda, "(...) *Maalesef dahi İstanbul'dan gider iken çıkan taraftarlık, Türklüğü temsil edecek tam bir takım göndermemiştir. Oyuncularımız arasında yalnız taç hattından top toplayanlar, ibtiyat uzurlarının kısm-ı mübimini teşkil ediyordu. İhtimal bu kardeşlerimiz yerine bir Refik, bir Hüsnü, bir Tevfik ve batta bir muavin Sadı Bey götürülmüş olsa idi bu maçlardaki neticeler başka türlü karşımıza çıkabilirdi. (...)*" şeklindeki ifade, yine Burhaneddin Bey tarafından yazılan bir başka yazıda, "(...) *Gerçi Yusuf Ziya futbol reisi [federasyon başkanı] olarak tam salâhiyetle takımın başında bulunuyordu amma Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Reisi Ali Sami herhangi bir kulüpçülük hissi ile Millî Takım'ın ziyaf çıkarılması ihtimalinden korkarak, kafiye reisi sıfatı ile bana gönderdiği mektupta bizim takım adeta empoze ediyordu.*" (Bkz. Burhan Felek, "İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?- 5", *Yeni Gün*, 5 Ağustos 1939, S: 23,s. 12-13.) denilmesi, günümüzde de özellikle büyük takımlar arasında farklı boyutlarda yaşanan rekabetin, o dönemde bile yaşandığını göstermektedir.

çekerek karşılaşmak durumunda kaldığı dönemin güçlü Çekoslovakya takımına 5-2 yenilmiş ve elenmiştir.⁵⁰ Futbolda altın madalyayı Uruguay kazanmıştır.

Başarı beklentilerinin yüksek olduğu bir diğer spor dalı olan güreşte, Kadıköy kampında seçilen dokuz kişiden sadece beşi Paris'e gelebilmiştir. Nazmi ve Kadri Beyler kampı tamamlamadan ayrılmışlar, Vehbi Bey de işinden izin alamadığı için olimpiyatlara gelememiştir. Olimpiyat Komitesi'ne isimleri bildirilen geriye kalan altı kişiden Sadullah Bey'in İstanbul'da sakatlanması ile Cenap (Berksoy) , Fuat (Akbaş), Dürrü Sade, Mazhar (Çakın) ve Tayyar (Yalaz) Beylerden oluşan bir ekiple Paris'e gidilmiştir.⁵¹ Macar antrenör Raul Peter yönetiminde 7 Temmuz'da başlayan müsabakalara katılan güreşçilerden Harbiye Mektebi öğrencisi olan Tayyar Bey, orta sıklitte mücadele etmiş ve ilk iki maçı kazandıktan sonra üçüncü maçında sakatlanmış ve maçı tamamlayamamış, dördüncü maçı kaybederek elenmiştir.⁵² Aynı sıklitte Dürrü Sade Bey, iki maçı da kaybetmiştir. Tüv sıklitte Mazhar Bey, hafif sıklitte Fuat Bey ve yarı ağır sıklitte de Seyfi Bey ikinci turda elenmişlerdir. Her şeye rağmen güreşçiler, karakucak ekolünden minder ekolüne geçiş konusunda, Raul Peter ile birlikte önemli bir deneyim kazanmışlardır.⁵³

Türk atletlerin Amerikalı Tobin'in gözetiminde hazırlandığı atletizmde Türkiye iki kez hayal kırıklığı yaşamıştır. İlk hayal kırıklığı, sporcuların göstermiş olduğu performans nedeniyle. 100 m. yarışında Rauf (Hasağası) ve Şekip (Engineri) Beyler ile 200 m. de Muhammed Burhan Bey, 800 ve 1500 m. yarışlarında da Ömer Besim (Koşalay) Bey elemeleri geçememişlerdir. İkinci hayal kırıklığı ise neredeyse takımın yarısının Paris'e kadar gelip yarışamamalarıdır. Bu durum, atletlerin hangi branşta yarışacaklarının yarış komitesine zamanında bildirilmemiş olması gibi bir amatörlükten

⁵⁰ Futbol takımı, olimpiyatlardan hemen sonra "Şimal Turnesi" adı verilen ve Baltık ülkeleri ile İskandinavya'yı kapsayan bir turneye çıkmış ve burada oynadığı maçları kazanarak (Finlandiya'yı 4-2, Estonya'yı 4-1, Litvanya'yı 3-1 yenerek), olimpiyatlardaki hayal kırıklığını Türk halkına bir nebze unutturmuştur. Dönemin basını bu turnuvaya oldukça önem atfetmiştir. Bkz. Yusuf Ziya, "Milli Takımımızın Dördüncü Zaferi", *Vakit*, 30 Haziran 1924, s.1,3; *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1924; *Akşam*, 25 Haziran 1924. Futbol takımı, "Şimal Turnesi"nden dönüşte olimpiyatların 5 Temmuz'daki resmi açılışına da katılmıştır.

⁵¹ *Les Jeux de la VIII. Olympiade*, s. 403; *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1924.

⁵² *Spor Alemi*, (tarih belirtilmemiş), S. 137-25, s. 61.

⁵³ Raul Peter, Türk güreşine yeni bir soluk getirmiştir. Bu konuda 1924 olimpiyatlarına katılan Dürrü Sade, bir röportajda şunları söylemektedir: "*Macar antrenör Raul Peter Türkiye'ye gelinceye kadar (göğüs çaprazı, keravat, kafakol ve tekkol)'la rakiplerimizi yenmeğe çalışırdık. Peter, Türkiye'ye (burgu, suples, tek-çift kele ile kafakol)'un çeşitlerini getirdi. Hababam hamur işi yer kilo almaya pehlivanlık sanırdık. Peter bizlere ızgara et, salçasız yemek ve meyve yeme alışkanlığı aşıladı.*" Bkz. Ali Gümüş, "Sporcu Göçü" *Yeni Şafak*, 27 Aralık 2001.

kaynaklanmıştır.⁵⁴Yarışamayan atletler Said Bey, Vildan Aşır Bey, Mazhar Bey, Unvan Bey, Ekrem Bey, Talat Bey, Tarık Bey ve Nejat Bey'dir.⁵⁵

Halter dalında Türkiye'nin iki sporcuyla katılacağı bildirilmesine rağmen - yukarıda belirtildiği gibi- Bahriye subayı Üsküdarlı Şevket Bey birliğinden izin alamamış ve Paris'e gidememiştir. Katılan tek halterci Cemal (Ençman) Bey toplam 345 kilo ile on dördüncü olmuştur.⁵⁶

Eskrimde kılıç dalında Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nden Fuat (Balkan) Bey Türkiye'yi temsil etmiş, Norveçli sporcu ile yaptığı karşılaşmayı kazanmış fakat diğer dört karşılaşmayı kaybederek dereceye girememiştir.⁵⁷

Bisiklet dalında Paris'e gittikleri hâlde yarışamadıklarından bahsedilen Raif İzzet Bey, Fahri Bey ve Cavit Beylere; Paris'e gitmelerine önyak olan Muvaffak Bey'in girişimleriyle Paris'teki bir bisiklet fabrikasında staj yaptırılmıştır.⁵⁸ Böylece sporcuların bisikletteki yenilikleri görebilme olanağı sağlanmış, Paris'in sadece bir seyahatten ibaret olması, en azından bisikletçiler için önlenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin ilk kez katıldığı 1924 Paris Olimpiyatları, her ne kadar sportif bir başarı gösterilmese de dış politika açısından, - olimpiyatlara gidilmeden önce pek çok yönetici, gazeteci ve siyasetçinin de vurguladıkları gibi- genç Türkiye Cumhuriyet için önemli bir propaganda aracı olmuştur. İç politika açısından bakıldığında da olimpiyatların, savaşıardan yeni çıkan, gündelik hayatın getirmiş olduğu birçok sorunla baş etmek durumunda kalan halk için bir deşarj kaynağı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dönemin basınının, spor haberlerine ayırdığı sayfaları giderek artırmış olması,

⁵⁴*Spor Alemi*, (tarih belirtilmemiş), S. 137-25, s. 17.

⁵⁵ Yukarıdaki isimler, olimpiyatların resmi yayınında isimleri geçen sporculardır. Dönemi gazetelerine yansıyan ve yarışmayan başka isimler de vardır. Bu isimler, Lütfi, Neşet, Süleyman ve Hüseyin Beylerdir. Bkz. *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1924.

⁵⁶Şevket Bey'in İstanbul'daki çalışmalarında 125 kilo silkme derecesi yapmış olduğu, olimpiyatlarda yarı ağır sıklıette altın madalya kazanan Kadın'ın ise 124 kilo yaptığı, dolayısıyla Şevket Bey'e izin verilmemesiyle ilgili olarak, Türkiye'nin olimpiyatlarda ilk altın madalyasını bu şekilde kaçırmış olduğuna dair bir yorum varsa da, resmi yayındaki kayıtlarda belirtilen isimde bir halterciye rastlanmamıştır. Yorum için bkz. Cem Atabeyoğlu, "Halter", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C.8, s.2287. Ayrıca müsabakalar öncesinde bir alışveriş sırasında Cemal Bey'in sakatlandığına ve bu nedenle elde etmiş olduğu derecenin sakat sakat yapıldığına dair iddia ile ilgili olarak da bkz. Burhan Felek, "İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?- 7", *Yeni Gün*, 19 Ağustos 1939, S: 25, s. 14-15.

⁵⁷*Les Jeux de la VIII. Olympiade*, s. 285-286.

⁵⁸ Cem Atabeyoğlu, "Bisiklet", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C.9, s.2302-2303.

hatta kimi zaman bugün de olduğu gibi spor haberlerinin ilk sayfalara çekilmesi, halkta spora uyanan merak sonucu gelen taleple açıklanabileceği gibi halkın gözünde sporun, Millî Mücadele sırasında gösterilen milliyetçi duruşun, barış dönemindeki uzantısı olarak görüldüğü yorumu da yapılabilir. Yöneticiler ve halk için spora bakış hızla değişmektedir.

Her ne kadar yolculuk, ikamet ve müsabakalar sırasında birtakım olumsuzluklar yaşanmış olsa da bu ilk olimpiyat deneyimi, Türk sporu açısından bakıldığında; savaşlar döneminde sadece İstanbul'da, dışa açılım olmaksızın, cılız bir iç rekabete dayalı olarak gerçekleştirilmeye çalışılan sportif faaliyetlerin, olimpiyatlara katılım sayesinde dışa dönük bir rekabeti hedefleyecek şekilde gelişebileceğinin görüldüğü, böyle bir gelişme için Hükümet'in de yardıma hazır olduğunu anlaşıldığı, ufukları genişleyen ve motivasyonları artan sporculara, sürekli yenilerinin katılacağı bir ortama doğru gidildiği söylenebilir. Bu anlayışla sonraki olimpiyatlara daha özgüvenle gidilebileceği ve Türk spor camiasının, gerek organizasyonla ilgili olarak gerekse sportif anlamda, Paris'te yapılmış olan hatalardan dersler alabileceği umulmuştur. Fakat 1928 olimpiyatları sırası ve sonrasında yaşanan, ilerleyen satırlarda aktarılacak olan gelişmeler, önceki olimpiyatlardaki hatalardan ders alınmadığını göstermiştir.

1928 Amsterdam Olimpiyatları

Olimpiyat Öncesi Gelişmeler

1924 yılında Paris'te yapılan olimpiyatlara ilk kez katılan Türkiye Cumhuriyeti, dört yıl sonra yapılacak olan 1928 Amsterdam olimpiyatlarına da davet edilmiştir. İki olimpiyat arasındaki dört yıllık dönemde Türk sporu adına en önemli gelişmelerden biri, yıllardır Türkiye'de olimpiyat denilince ilk akla gelen isim olan Selim Sırrı Bey'in tasfiyesidir. Türk sporunun patronluğu konusunda, TMOK ile TİCİ arasında zaman zaman yaşanan çekişmenin bir yansıması olarak da görülebilecek olay, TİCİ'nin Eylül-Ekim 1926 tarihinde Ankara'da yapılan 3. kongresine verilen bir önerge ile başlamıştır.

Askerî Spor Teşkilatı temsilcisi Cevat Sefa Bey'in vermiş olduğu önergeye göre Selim Sırrı Bey, İzmir'de vermiş olduğu bir konferansta, “sporculuğu ve sporcuları tahzil [aşağılama] eden” beyanlarda bulunmuş ve yöneticileri, sporculardaki amatörlük ruhunu öldürmek, sporcuları da kendilerini profesyonelliğe kaptırmakla suçlamıştır. Cevat Sefa Bey, bu beyanından dolayı Selim Sırrı Bey'e “beyan-ı teessüf edilmesi”ni [kınanma] istemiştir.⁵⁹ Kongre bu

⁵⁹*Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Üçüncü Umumi Kongresi (26 Eylül – 3 Teşrinievvel 1926)*, Milli Matbaa, İstanbul, 1927, s. 141.

önergeyi kabul etmiştir. Daha da önemlisi, aynı kongrede TMOK Nizamnamesi değiştirilmiş ve TMOK başkanlığının, TİCİ başkanı tarafından ikiz görev olarak yürütülmesi kararlaştırılmıştır. TMOK yönetim kurulu üyeliklerinde bundan sonra TİCİ'ye bağlı her sporun federasyon başkanları da bulunmuştur. IOC'nin Türkiye temsilcisi de federasyon başkanlarıyla eşit statüdeki bir doğal üye olarak, yönetim kurulunda yer almaya devam etmiştir. Bu gelişme üzerine Selim Sırrı Bey, TMOK toplantılarına katılmamaya başlamış ve 1927'den itibaren de izinli sayılmıştır.⁶⁰ 1927'de TMOK başkanlığına, Selim Sırrı Bey'in yerine TİCİ başkanlığı da yapmış olan Ali Sami Bey seçilmiştir. Selim Sırrı Bey artık sadece IOC Türkiye temsilcisidir.

1926 yılındaki TİCİ 3. Kongresi'ne, Türk sporunun tepe noktasına yönelik alınan kararlar damga vururken, bir sonraki yıl 2 Eylül 1927 tarihinde yapılan TİCİ 4. Kongresi'nin önemli gündem maddelerinden birini, yaklaşan 1928 Amsterdam olimpiyatları için alınacak tedbirler, yapılacak hazırlıklar oluşturmuştur.⁶¹

Olimpiyat Hazırlıkları

Olimpiyatlar için iştirak edilmesine karar verilen branşların hazırlıkları 1928 yılının ilk günlerinde başlamıştır. TİCİ Yönetimi, yapılan hazırlıkları bir rapor hâlinde Hükûmet ile paylaşmıştır. Futbolda, önce İstanbul, Ankara ve İzmir karmalarının belirlenmesi ve her üç muhitte ayrı ayrı hazırlanmaları öngörülmüştür. Bu hazırlıklar sonunda, Mart ayında İstanbul'da yapılacak seçmelerle milli takım oluşturulacak ve oluşacak takım Prag'da bir ay süreyle kampa alınacak, kamp sırasında hazırlık maçları yapılacaktır.⁶² Başlangıçtaki plan bu şekilde iken daha sonra plan değiştirilmiş, Prag'a geniş bir kadroyla gidilmesi ve seçmelerin Prag'da, yabancı antrenörler nezaretinde yapılması uygun görülmüştür.⁶³

Belirlenen 35 kişilik geniş kadronun iki ayrı katile hâlinde Prag'a gönderilmesi düşünülmüş ve 18 oyuncu, bir idareci ve bir antrenörden oluşan ilk katile, 4 Nisan'da "Conventional" treni ile yola çıkmış, ikinci katile ise 17 Nisan'da hareket etmiştir.⁶⁴ Öncelikle Zagreb'e uğrayan ilk katile, burada 8

⁶⁰ Fişek, age., s. 91-92 ve 110.

⁶¹ Olimpiyatlara yönelik alınan kararlar için bkz. *Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Dördüncü Umumi Kongresi (2 Eylül 1927)*, Akşam Matbaası, İstanbul, 1928, s. 25-26.

⁶² *Spor Alemi*, C.9, S. 10, 14 Şubat 1928, s. 7.

⁶³ Prag kararı kamuoyunda eleştiri konusu olmuştur. Basındaki eleştirilerin biri için bkz. *Spor Alemi*, C.9, S. 14, 12 Nisan 1928, s. 2.

⁶⁴ age., s. 3.

Nisan'da Yugoslavya ile yapmış olduğu müsabakayı 2-1 kaybetmiştir. Buradan Temeşvar'a geöen katile, 15 Nisan'da Romanya ile ikinci hazırlık maöını yapmış, 4-2 kaybetmiştir.⁶⁵

TİCİ yönetimi, olimpiyat hazırlıklarını bir raporla Hükümet'e bildirmiştir. Raporda, olimpiyatlardaki madalya umudu branş olan güreş için Macaristan güreş şampiyonu Malo kulübüyle temas sağlandığı, dört sıklettteki Avrupa şampiyonlarını bünyesinde barındıran bu kulübün Mayıs ortalarında İstanbul'a gelmesinin kararlaştırıldığı belirtilmiştir. Raporda ayrıca, "(...) alınacak netice her ne şekilde olursa olsun ne fazla ümide ve ne de fazla tâ'ire mahal ve meydan olmadığı bervech-i peşin arz olunur."⁶⁶ denilerek beklentilerin yüksek tutulmamasına çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde genellikle ordu mensupları tarafından yapılan bir spor olan ve 1924 Paris olimpiyatlarında sadece bir sporcuyla (Fuat Balkan) iştirak edilen eskrim branşında, Türkiye'nin bu kez kalabalık bir takımla temsilinin kararlaştırıldığı, aynı raporda belirtilmiştir. Epe, flöre ve kılıç olmak üzere üç dala ayrılan eskrim sporunun Türkiye'de daha çok kılıç dalında faaliyet gösteren sporcuların çokluğu dikkate alınarak hazırlıklara başlanmıştır. 1928 yılı başından itibaren İstanbul'da Eskrim Heyet-i Müttehidesi (Federasyon)'nin salonu ile Harbiye Mektebi, Robert Koleji, Fransız Mektebi ve Bank Kommersiyale (Commerciale) bünyesindeki tesislerdeki çalışmalara katılanların çoğunluğunu, dört kolordu ile hudut kıtalarına mensup subaylar oluşturmuştur.⁶⁷ Tüm alışmalar sonucunda, Harbiye Mektebi ve İstanbul Polis Teşkilatı'ndan dörder, Robert Koleji'den üç ve çeşitli okullardan beş olmak üzere, olimpiyat seömelerine alınmak için toplam on altı kişilik bir ekip oluşturulmuştur.⁶⁸

⁶⁵*Spor Alemi*, C.9, S. 15, 26 Nisan 1928, s. 6.Dönemin Futbol Federasyonu Başkanı Muvaffak (Menemencioğlu) Bey, hem Prag'daki kamp konusunda Hükümeti bilgilendirmek ve hazırlıkların Prag'da yapılması eleştirilerine yanıt vermek adına, bir rapor hazırlamıştır. Menemencioğlu raporunda, millî takımın İstanbul'da kalarak burada birkaç mahalli takımla maö yaparak hazırlanması yerine, dünyanın en güçlü takımlarından sayılabilecek ekler, Macarlar ve Avusturyalılarla maö yapma ve onların oyunlarına bakarak kendi teknik ve taktik yeteneklerini geliştirme şansına sahip olduklarını belirtmiştir. Seöme konusunda da açıklık getiren Muvaffak Bey, seöme işleminin tamamıyla tarafsız bir tarzda yapılması için hem federasyon üyeleri hem de "Sparta" takımı antrenörlerinin imzalı iki rapor vermelerinin ve seömelerin bu raporlara dayanmasının kararlaştırıldığını belirtmiştir. Bkz. *BCA*, Dosya No: 1446, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..5 (26.05.1928).

⁶⁶*BCA*, Dosya No: 1446, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..5 (26.05.1928).

⁶⁷*agh*.

⁶⁸*agh*.

Bir önceki olimpiyatlarda dört sporcuyla temsil edilen atletizm branşında da hazırlıklar bireysel olarak devam etmektedir. Atletizmde beklentiler yüksek değildir. Bu durumun en önemli nedeni, dönemin basınında da ifade edildiği gibi, 1924 ile 1928 olimpiyatları arasındaki zaman zarfında, Türk atletlerinin almış olduğu derecelerin çok parlak olmamasıdır. Geçen zaman içerisinde 800 m. koşucusu Ömer Besim (Koşalay) Bey'in aldığı dereceler dışında olimpiyatlarda madalya beklentisine girilecek herhangi bir dal ve sporcu yoktur.⁶⁹

TİCİ, önceki olimpiyatta olduğu gibi çoğu öğrenci ve memur olan sporculara gerekli izinlerin alınması için Maarif Vekâleti nezdinde yasal prosedürü Ocak ayında başlatmış ve Vekâlet, Nisan ayında izinleri onaylamıştır.⁷⁰

Olimpiyatların Başlaması ve Türk Sporcularının Müsabakaları

Amsterdam şehrinin ev sahipliği, tıpkı 1924'te Paris'in ev sahipliğinde olduğu gibi IOC'nin 1921 yılında Lozan'da yapmış olduğu toplantısında kararlaştırılmıştır.⁷¹ 17 Mayıs'ta hokey maçlarıyla başlayıp, 27 Mayıs'ta futbol maçlarıyla devam ettiyse de diğer müsabakalar 28 Temmuz'daki resmi açılış töreninden sonra yapılmıştır. 12 Ağustos tarihine kadar devam eden organizasyona, 62 ülke davet edildiye de bu ülkelerin 46'sı davete olumlu yanıt vermiştir.⁷² Toplam sporcu sayısı, 2936'sı erkek, 312'si bayan olmak üzere 3248 olarak gerçekleşmiştir.⁷³ 1928 Amsterdam Olimpiyatları'na Türkiye, 5 atlet, 4 bisikletçi, 1 halterci, 4 eskrimci, 6 güreşçi ve 20 futbolcu olmak üzere toplam 40 erkek sporcuyla katılmıştır.

Türk kafilesinin Amsterdam'daki ilk sportif mücadelesi, resmi açılış öncesinde başlayan futbol dalında olmuştur. Türk Millî Futbol Takımı, Amsterdam Olimpiyat Stadyumu'nda 28 Mayıs tarihinde Mısır ile karşılaşmıştır. Tek maçlı eleme sistemine göre düzenlenen organizasyonda rakibine 7-1 gibi açık farkla kaybeden Türkiye, böylece 1924 Paris olimpiyatlarında olduğu gibi,

⁶⁹ Dönemin Türkiye rekorları ile dünya ve olimpiyat rekorları kıyaslandığı bir yazı için bkz. *Spor Alemi*, "1928 Amsterdam Olimpiyadının Arefesinde, Atletizm Rekorlarımızı Olimpiyad ve Dünya Rekorları ile Mukayese Eder İsek, Çok Çalışmamız İcab Ettiğini Görürüz", 5 Kanunusani 1928, C. 9, S. 7, s. 3.

⁷⁰BCA, Dosya No: 14844, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..3 (12.04.1928).

⁷¹*The Ninth Olympiad Official Report of the Olympic Games of 1928 Celebrated at Amsterdam*, The Netherland Olympic Committee, De Bussy Ltd. Printers/Publishers, Amsterdam, 1928, s. 22-23.

⁷²*Age*, s. 84-88.

⁷³<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1928>. (Erişim tarihi: 17.04.2016)

olimpiyatlara ilk maçta veda etmiştir. Fakat Mısır yenilgisi, 1924 yılındaki Çek yenilgisi kadar kamuoyunda hoş görüyle karşılanmamış ve ilerde görüleceği üzere, takımın haysiyet divanına kadar verilmesine yol açacak gelişmeler yaşanmıştır. Türk Milli Takımı, Hollanda basını tarafından da ağır eleştiriyeye uğramıştır.⁷⁴

28 Temmuz'da gerçekleştirilen resmi açılış sonrası başlayan diğer branşlardan güreşte Türkiye, olimpiyatlarda o ana kadarki en parlak başarısını, grekoromen hafif sıklette (lightweight) mindere çıkan Tayyar (Yalaz) ile göstermiştir. 1924 olimpiyatlarında ancak 3. tura kadar çıkabilen Tayyar, sırasıyla Polonyalı Blazyca, Yunanlı Pavlidis, Estonyalı Kapp, Çek Vavra'yı yendikten sonra final turuna kalmış, burada karşılaştığı Alman Sperling, Macar Keresztes ve Finli Vesterlund'a yenilerek 4. olmuş ve Türkiye'nin olimpiyatlardaki ilk madalyasını kıl payı kaçırmıştır.⁷⁵

İki mağlubiyet alan güreşçinin elendiği müsabakalarda, diğer güreşçilerden grekoromen tüy sıklette Saim (Arıkan) altıncı, grekoromen orta sıklette Nurettin (Baytorun) yedinci olmuştur. Bir başka yedincilik, olimpiyatlar öncesinde Türk kamuoyunun madalya beklentisinin en yüksek olduğu güreşçiden, grekoromen ağır sıklit güreşçisi Çoban Mehmet'ten gelmiştir. Grekoromen tüy sıklette Burhan (Conkeroğlu) ile grekoromen hafif ağır sıklitte Şefik Bey, yaptıkları ikişer maçı da kaybetmişlerdir.⁷⁶

Atletizmde Türkiye, 6 sporcuyla temsil edilmiştir. 1924 Paris Olimpiyatları'nda 800 ve 1500 m. kategorilerinde yarışan Ömer Besim (Koşalay), Amsterdam'da da aynı kategorilerde yarışmış ve her ikisinde de seçmeleri geçemeyerek finallere kalamamıştır.⁷⁷ 100 m. müsabakalarına, daha sonra Türk Siyasi Tarihi'nde adını sıkça duyuracak isimlerden Mehmet Ali'nin

⁷⁴ Cumhuriyet Arşivi'ndeki bir belgede, dönemin Hollanda basınında (Nieuwe Rotterdamsche Courant, Vaderland, Handelsblatt, Telegraaf) çıkan çeşitli eleştirilerin, Maarif Vekili tarafından Başbakanlık makamına bildirildiği görülmektedir. Bunlardan Telegraaf gazetesindeki yorumda şöyle denmektedir: "*Türkiye henüz olimpiyat futboluna iştirak edemeyeceğini gösterdi. Doğrusu enerjik fakat hiç de ezici olmayan Mısırlılara karşı bir karşı yedi ile mağlub olması bunu isbat eder. Fakat öğrendiğimiz göre Türkler Amsterdam'a sırf bir şey öğrenmek maksadıyla gelmiştir. Bu doğrusa, biraz masraflı da olsa bu tenezzühlerinden herhalde istifade etmişlerdir ve müteessif değillerdir.*" Bkz. BKA, Dosya No: 14848, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..7 (11.07.1928).

⁷⁵The Ninth Olympiad Official Report....s. 853-854.

⁷⁶Age., s.848-860.

⁷⁷Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 Yılı, s. 112. Eserde, Koşalay'ın yarışma sırasındaki bir anekdotu da nakledilmiştir. Buna göre, 800 m. seçmelerinde ünlü İngiliz atlet Lowe il birlikte yarışmış, yarış sırasında Lowe, Koşalay'ın ayağına basıp yaralanmasına neden olmuştur. Koşalay, bu yaraların kabuklarını, bir kibrit kutusunun içinde ömür boyu saklamıştır.

(Aybar)⁷⁸ yanı sıra, Şinasi (Şahingiray), Semih (Türkdoğan) ve Enis Bey katılmış, dört sporcu da serilerinde ilk ikiye giremeyerek finallere kalamamışlardır.⁷⁹ Yüksek atlamada Haydar (Aşan), 1.70'lik atlayışıyla 28. olabilmıştır.

Şinasi (Şahingiray), Semih (Türkdoğan) ve Mehmet Ali (Aybar) ve Haydar (Aşan)'dan oluşan 4x100 m. Türk bayrak takımı, ABD, İsviçre, Japonya ve Macaristan'ın bulunduğu üçüncü seride yarışmış, ABD bayrak takımının birinci, İsviçre bayrak takımının ikinci olarak finale kaldıkları seride üçüncü olarak elenmiştir.⁸⁰

Eskrimde “bireysel kılıç” kategorisinde yarışan sporculardan Muhittin (Okyavuz) 1 galibiyet 3 mağlubiyet, Nami (Yayak) 5 mağlubiyet, Enver (Balkan) 6 mağlubiyet alarak olimpiyat maceralarını başarısızlıkla tamamlamışlardır. Bu üç isme ek olarak Fuat (Balkan)'dan oluşan dört kişilik “takım kılıç” müsabakaları da parlak geçmemiş ve Hollanda, Fransa ve Almanya ile yapılan müsabakalar kaybedilmiştir.⁸¹

Bisiklet yarışlarında, “pist-zaman karşı” kategorisinde Galip (Cav) 1 dk. 22,3sn. ile on dördüncü olmuş, “sprint” kategorisinde yarışan Cavit (Cav), seçmelerde elenmiştir. Takım yarışlarında ise Galip (Cav), Cavit (Cav), Yunus Nüzhet(Unat) ve Tacettin (Öztürkmen)'den oluşan Türk takımı, İngiltere'ye geçilmiştir.⁸²

Olimpiyatlardaki tek Türk halterci Cemal (Ençman), 1924'te Paris'te yapmış olduğu on dördüncülük derecesinden daha iyi bir derece yapmış, “tüy sıklet” kategorisinde toplamda 262,5 kg.lık bir dereceyle (koparma 75, silkme 102,5) sekizinci olmuştur.⁸³

Olimpiyatlar Dönüşünde Yaşanan Sorunlar

Her ne kadar olimpiyatlara gidilmeden önce, gerek iştirak edilen branşlardaki yöneticilerin yaptığı açıklamalarla, gerekse basında çıkan yazılarla, kamuoyunda yüksek bir beklentinin oluşması engellenmeye çalışılmışsa da 1928 Amsterdam

⁷⁸ 1908'de İstanbul'da doğan Aybar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra aynı fakültede bir süre öğretim üyeliği yapmıştır. Aybar, 1962 yılında Türkiye İşçi Partisi'ni genel başkanlığına getirilmiş ve bu partiden 1965 ve 1969 seçimlerinde İstanbul milletvekilliğine seçilerek 13. ve 14. Dönem TBMM'de yer almıştır. 1995'te İstanbul'da ölmüştür.

⁷⁹*The Ninth Olympiad Official Report.....*, s. 397-401.

⁸⁰*Age.*, s. 463-464.

⁸¹*age.*, s. 625-636.

⁸²*Age.*, s. 508-509, 513 ve 520.

⁸³*Age.*, s. 821-823.

Olimpiyatları'nın Türkiye açısından bir hayal kırıklığı olduğu gerçektir. Bir başka gerçek ise, ümmetten millete geçilmeye çalışıldığı, “Türk ulusu” kavramını topluma yaygınlaştırma çabalarının had safhada olduğu bir dönemde, bayrağıyla, marşıyla, temsil kabiliyetiyle ve fiziksel mücadelesiyle millî bir dava addedilen bu tür bir katılımdaki başarısızlığın, mutlaka ve vakit geçirmeden masaya yatırılacağıdır.

İlk hesaplaşma, müsabakaların Mayıs ayında (açılıştan önce) başladığı futbol ile ilgili olacaktır. Futbolda ileri gitmiş bazı ülkelerin, profesyonellik-amatörlük tartışmaları arasında olimpiyatlara takımlarını göndermediği bir ortamda, mevcut katılımcılar arasında iyi sonuçların beklendiği bir branşta, hem de Mısır gibi bir ülkeye farklı kaybetmek, daha futbol kafesi ülkeye dönmeden tartışmaların başlamasına neden olmuştur.⁸⁴

Basındaki eleştiriler bir tarafa, TİCİ yetkilileri de harekete geçmiş ve olimpiyata katılan futbol kafesi hakkında bir Haysiyet Divanı oluşturmuştur.⁸⁵ Oluşturulan Haysiyet Divanı'nın, Akın'ın da eserinde belirtmiş olduğu gibi Hükûmet'in telkiniyle mi⁸⁶ yoksa TİCİ yetkililerinin, kendilerini çıkan sonuçtan mesul sayarak mı oluşturduğu konusu açık olmamakla birlikte, devlet kademesi tarafından da bir açıklama beklenebileceği düşüncesiyle TİCİ'nin böyle bir tutum içine girmiş olabileceği söylenebilir.

Haysiyet divanının soruşturma kapsamına aldığı konular arasında; federasyondan kaynaklanan hatalar, federasyon başkanı Muvaffak Bey ile kafile reisi Şeref Bey'e atfedilen çeşitli suçlamalar ve kafiledeki bazı sporcuların uygunsuz hareketleri gibi konular göze çarpmaktadır.⁸⁷

TİCİ yönetiminin, haysiyet divanı mazbatasını dikkate alarak yapmış olduğu değerlendirme sonucunda almış olduğu kararlar incelendiğinde, suçlamaların birçoğu için soruşturmaya gerek olmadığı kararının çıktığı görülmektedir. Buna

⁸⁴ Müsabakanın sonucuyla ilgili olarak basında çıkan eleştirilerin biri için bkz. Çelebizade Said Tevfik, “Futbolcularımızın Son Yaptıkları Turne İle Türk Futbolunun Berbatlığı İlan Olunmuştur”, *Spor Alemi*, 21 Haziran 1928, C. 9, S. 19, s. 4. Makalenin yazarı olan Çelebizade Said Tevfik, aynı zamanda Türkiye radyolarının ilk maç spikeridir. Çelebizade'nin dönemin Türk futboluyla ilgili şu tespiti, ilginçtir ki bugün de zaman zaman otoriteler tarafından dile getirilmektedir: “(...) Şimdiye kadar Türk takımının oynadığı oyunlar, ne İngiliz ne Macar ve ne de Çek sistemidir. Bu oyunlar olsa olsa Türk sistemidir ki bu sistemle bazen Slavya'yı yener ve bazen de köy takımlarına mağlup oluruz. Bu sebeple yeni yetiştirilecek takım bambaşka bir usul ile çalıştırılmalıdır.”

⁸⁵BCA, Dosya No: 14854, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..12 (13.12.1928).

⁸⁶ Akın, *age.*, s. 61.

⁸⁷BCA, Dosya No: 14854, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..12 (13.12.1928).

mukabil, bazı futbolculara bir daha millî formayı giymeme cezası verilmiştir.⁸⁸ Sonuçta Türkiye, 1924 Paris'ten sonra 1928 Amsterdam olimpiyatlarında da katılmış olduğu branşlarda başarılı olamamış ve madalya umudu sonraki olimpiyatlara kalmıştır. Söz konusu başarısızlığın, özellikle futbol kafilesinde yaşanan ve diğer kafilerde de görülen organizasyon bozukluğu ile birleşmesi, TİCİ ile Hükûmet arasında, daha önce yaşanmayan bir soğukluğa neden olacak ve otuzlu yılların başından itibaren devlet, sporda daha müdahil bir konuma geçecektir.

1936 Berlin Olimpiyatları

Olimpiyatlar Öncesi Gelişmeler

Yukarıda belirtildiği gibi 1928 Olimpiyatları, TİCİ – Hükûmet ilişkilerinde bir kırılma noktasının yaşanmasına neden olmuştur. Maddi ve manevi her türlü verilen desteğe rağmen başarının yakalanamamış olması üzerine TİCİ ödeneği, Hükûmet tarafından kesilmiştir. Konunun hassasiyetini gören ve Hükûmet'in yakın zamanda harekete geçeceğini anlayan TİCİ reisi Ali Sami Bey, kendileriyle ilgili müstakbel kararı belki de yönlendirmek adına CHF Genel Sekreteri Saffet Bey'e bir mektup yazarak, TİCİ'nin geleceğiyle ilgili alternatif fikirler sunmuştur. Bu fikirler; cemiyetin feshi, cemiyetin görevinin Hükûmet'in resmi dairelerinden birine verilmesi, cemiyeti himayenin sağlanmasından önceki hâline döndürerek kendi hâline bırakmak, yapılacak bir kongreden sonra cemiyeti Hükûmet'in daha sıkı ilgi ve kontrolü altına sokmak olarak özetlenebilir.⁸⁹

Ali Sami Bey, 22 Ekim'de basına vermiş olduğu demeçte, spor teşkilatının Hükûmet desteği olmadan hedeflediği gayeye varamayacağını, Avrupa'dan getirilen antrenörlerin maaşlarının ödemesinde zorlandığı, tahsisat verilmediği için cemiyet kongresinin toplanmadığını, kongre toplanıncaya kadar görevlerinin başında olmalarının uygun görüldüğünü söylemiştir.⁹⁰

⁸⁸ A.g.b. Söz konusu futbolcuların kimler olduğu açıkça belirtilmemektedir. Bu konuda Türk Millî Futbol Takımı'nı sonraki maçlarına bakılarak bir sonuç çıkarılabileceği akla gelebilir. Fakat Türkiye Futbol Federasyonu resmi sitesine göre Millî Takım, olimpiyatlar sonrasındaki üç yılı (27 Eylül 1931'de Balkan Kupası'nda yapılan Bulgaristan maçına kadar olan dönemi) maç yapmadan geçirmiştir. (Bkz. <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=400> (Erişim tarihi: 09.05.2016). Olimpiyat kadrosu ile karşılaştırabilecek en yakın kadronun tarihinin üç yıl olması, bu konuda sağlıklı bir tespit yapılmasını engellemektedir. Fakat yukarıda Başbakanlık makamına sunulduğu belirtilen belgedeki suçlamalardan, bu sporculardan birinin, olimpiyatlara eşiyile birlikte katılan Fenerbahçeli Alâeddin (Baydar) olduğu tahmin edilebilir.

⁸⁹ Akın, *age.*, s. 61.

⁹⁰ *Cumhuriyet*, 22Teşrinievvel 1930.

Kasım ayında harekete geçen Genel Sekreterlik, müfettişliklere bir yazı göndererek teşkilat nizamnamesinin düzenleneceğini, bu amaçla İstanbul'da uzmanlar tarafından bir proje hazırlandığını bildirmiştir. Gerekçe olarak da, “*Türkiye İdman Cemiyetleri İttifaklarının fırkamızca olan alâka ve rabıtasını daha kavi bağlara raptı ve teşkilattan mathup olan mesai intizamının ve inşibatın layıkı veçhile elde edilmes?*”⁹¹ gösterilmiştir. Proje, teşkilatı ve üyelerini genişletmeyi ve ülkede spor adına yapılan her faaliyeti CHF çatısı altına almayı amaçlamaktadır. Bu durum, otuzlu yılların başında temelleri atılan ve 1936'da fiilen gerçekleştirilen parti - devlet bütünleşmesinin spor boyutundaki yansımasıdır.

Yaşanan gelişmeler sonucunda Ali Sami Bey TMOÇ reisliğinden, Selim Sırrı Bey de IOC üyeliğinden istifa etmişlerdir. Her iki göreve de Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami Paşa getirilmiştir. Kemalettin Sami Bey bu görevi Haziran 1933'te sağlık nedenlerinden dolayı istifa edene kadar sürdürecektir, bu tarihte yerine Türkiye Turing Kulübü Reisi Reşit Saffet Bey seçilecektir.⁹²

Diğer taraftan hem TİCİ yöneticisi olan hem de milletvekili görevinde bulunan Ali Rana (Tarhan) Bey, gençlik ve spordan sorumlu yönetici sıfatıyla Parti- Cemiyet ilişkilerini düzenlemeye çalışmıştır.⁹³ Ali Rana Bey, iki dönem gecikmeyle nihayet 2-8 Ocak 1931'de gerçekleştirilen TİCİ 5. Kongresi'nde cemiyetin riyaset divanı reisliğine seçilmiştir.⁹⁴ Söz konusu kongrede, 1928 Olimpiyat kfilesıyla ilgili daha önce zikredilen sorunlar bir kez daha masaya yatırılmıştır. Zan altında kalmış bulunan Futbol Federasyonu'nun, olaylarda bir kusuru olmadığı kararına varılırken, futbolculardan Ulvi, Bedri, İsmet, Latif, Burhan, Alâeddin, Sabih, Kemal, Ruhi, Vahi, Arap Hüsnü, Nevzat, Kadri, Bekir, Refik ve Sadi Beylerin bundan böyle Millî Takım'da oynamamalarına karar verilmiştir.⁹⁵

Aynı yılın ortalarına doğru CHF, sporu devlet desteğiyle İstanbul dışındaki illere, dolayısıyla daha geniş kesimlere yayma amaçlı bir girişim daha yapmıştır. Parti genel sekreteri Recep Bey (Peker) tarafından, partinin yönetim kurulu başkanlığına gönderilen 6 Temmuz 1931 tarihli bir yazıda, 22 bölgedeki spor kulüplerine belediye, özel idare ve yerel kulüplerin yardımının sağlanması teklif

⁹¹BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 1.3...13 (14.11.1929).

⁹²Cumhuriyet, 15 Haziran 1933. Bu dönemde TMOÇ idare heyeti şu isimlerden oluşmaktadır: K.Sami (reis), Hasip Bey (ikinci reis), Ekrem Rüştü (umumi kâtip), Üyeler: Ahmet Fetgeri, Burhaneddin, Suat, Rıza, İbrahim Kemal, Namık.

⁹³ Akın, *age.*, s. 63.

⁹⁴Cumhuriyet, 3 Kânunusani 1931.

⁹⁵Cumhuriyet, 9 Kânunusani 1931.

edilmiştir.⁹⁶ Teklifi yerinde bulan yönetim kurulu, sporla ilgili teşekküllerin desteklenmesi kararını almıştır.⁹⁷

Bu arada, 1932 yılında ABD'nin Los Angeles şehrinde düzenlenecek olan olimpiyatlar yaklaşmaktadır ve katılım konusunda, gerek TİCİ yöneticilerinden gerekse iktidardan net bir açıklama gelmemektedir. Fakat, 1932 yılı başlarında basında çıkan yazılardan anlaşıldığı kadarıyla, Temmuz sonunda başlayacak olan olimpiyatlara Türkiye'nin katılacağı yönünde bir beklentinin hakim olduğu görülmektedir.⁹⁸

Sonuçta, gerek 1929 ekonomik bunalımının Türkiye'ye de olumsuz yansması ve mevcut ekonomik durumun yetersizliği, gerekse son olimpiyatta yaşanan sportif ve idari sorunlar, Türkiye'nin Los Angeles'e sporcu göndermemesine neden olmuştur.

Türkiye 1932 Los Angeles Olimpiyatları'na her ne kadar sportif olarak katılmadıysa da Türkiye'den bir ressam ve bir gazeteci olimpiyatlarda bulunmuşlardır. Bir ressamın olimpiyatlarda boy göstermesi günümüz sporseverlerine garip gelebilir. Hâlbuki 1896'da Atina'da düzenlenen ilk olimpiyattan 1952 Helsinki Olimpiyatları'na kadarki tüm olimpiyatlarda edebiyat, mimari, resim, müzik ve heykeli içeren sanat dallarından sanatçılar, genellikle sporla sanatı birleştiren eserlerle, olimpiyatlarda düzenlenen sergilerde yer almışlardır. 1932 Los Angeles Olimpiyatları resmi raporuna göre, Türkiye'den Mehmet Saip Bey, yarışma dışı olarak, yelken ve futbol konulu

⁹⁶BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.6.32.3 (06.07.1931). Söz konusu bölgeler (belgedeki sırasıyla) şunlardır: İstanbul, Uşak, Trabzon, Samsun, Mersin, Kütahya, Konya, Kocaeli, İzmir, Giresun, Eskişehir, Edirne, Diyarbakir, Denizli, Bursa, Bilecik, Bandırma, Balıkesir, Antalya, Ankara, Amasya, Adana.

⁹⁷BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.7.18 (06.08.1931).

⁹⁸ Abidin Daver, "Olimpiyatlara Nasıl İştirak Etmeliyiz?", *Cumhuriyet*, 28 Şubat 1932. Yazıda, olimpiyatlara sportif amaçlardan çok, bir seyahat fırsatı gözüyle bakan spor yöneticileri, özellikle de Burhan Felek hicvedilmektedir. Fakat bunların yanı sıra, daha sonraları gazeteci Burhan Asaf'ın, "Bir buçuk asırlık bir sabbatsızlık ve bakımsızlığın izlerini hâlâ taşımakta olan bu milleti, kalkıp şu yahut bu sabada hacimce daha büyük ve sporca daha başarılı milletlerle karşılaştırmak, millî gururu değil, olsa olsa millî gururu istismar eden bazı kimseleri alakadar eder. (...) Biz millet için ve millet ölçüsünde spor istiyoruz. Birinci gelen tekler istemiyoruz. Sağlam yapılı, güzel gövdeli ve inkılap ablakıyatını benimsemiş on binler ve yüz binler istiyoruz." sözleriyle vurguladığı gibi olayı ulusal prestij meselesi olarak görenler ve gidilmesine taraftar olmayanlar da hiç de az değildir. Burhan Asaf, "Spor Telakkimiz", *Ülkü*, Şubat 1933, S. 1, s. 71-72.

resimleriyle olimpiyatlara katılmıştır.⁹⁹ Yine resmi rapora göre, Sava Hazencioğlu da gazeteci sıfatıyla Los Angeles'te bulunmuştur.¹⁰⁰

Diğer taraftan, 1931'de Recep Bey' in önerisiyle hayata geçirilen, "illere tahsis edilen ödeneğin bir kısmının spor kulüplerine aktarılması" uygulamasının üzerinde, sonraki yıllarda daha sistemli bir şekilde durulmaya başlandığı görülmektedir. Öncelikle iller, 5 Ağustos 1933 tarihli bir genelge ile spora yapacakları yardım konusunda, zenginliklerine ve genç nüfuslarının genel nüfusa oranına göre 8 farklı dereceye ayrılmıştır.¹⁰¹

Buna rağmen, toplanan yardım istenilen seviyeye ulaşmamıştır. Recep Peker, 1934 yılında hususi idarelerle belediyelerin verdikleri parayı ve gelinen noktayı şu şekilde eleştirmiştir:

"(..) Anlaşıyor ki, bazı vilayetler, gençliğin ve irkin ıslahı ve yurt müdafaaı ve genel sağlık demek olan sporu hiç anlamamışlardır. Mesela, Zonguldak ve Tokat vilayetleri, 1934'te spor için 10 para bile ayırmamış, Çankırı ise ancak 150 lira ayırabilmiş. Buna karşılık Yozgat gibi daha verimsiz bir vilayet 1000 lira ayırmış. Hiçte mukayese edilmeyecek bir durum da şudur: Balıkesir vilayeti hususi idareden 2000 ve belediyeden 1775 kaptan 3775 lira vermiş, buna karşın en zengin İstanbul vilayeti 2500 ve İzmir ise hiç para ayırmamıştır. Hâlbuki bu iki büyük şehrin sinesinde yaşayan sporcuların sayısı, tek mil ülkeninkilerden iki kat artıktır (...)"¹⁰²

Hükümet, ülkede sporun gelişmesinin bir yolunun da spor alanlarından geçtiğinin de bilincinde olarak TİCİ'ye talimat vermiş ve mntıkaldaki spor alanlarının mevcut durumu konusunda bilgilendirme istemiştir. TİCİ, bu konuda valiliklerden ve mntıkaldan almış olduğu bilgiyi Genel Sekreter Recep Peker'e sunuştur. Buna göre, Türkiye'de o dönemki idari taksimata göre sayıları 57 olan illerde, 197'si normal, 14'ü normal olmayan kategoride olmak üzere 211

⁹⁹The Games of The Xth Olympiad Los Angeles Official Report, Xth Olympiade Committee, Los Angeles, 1933, s.754 ve 810; <http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1932/ART/mixed-unknown-event>. (Erişim tarihi: 17.05.2016)

¹⁰⁰A.g.e.,s. 801.Dönemin gazetelerine göre aslında Mehmet Saip Bey'in yanı sıra Kemal Rıfat ve Şefik Beyler de olimpiyatlara tablo göndermişlerdir. Gönderilen toplam tablo sayısı14'tür. (Bkz. Cumhuriyet, 28 Haziran 1932).17 Mart 1932 – 23Mart 1933 arasında bir yıl boyunca ABD'nin Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan Charles H. Sherrill'in, anılan serginin reisi olması da muhtemelen Türk ressamların katılımında etkindir.

¹⁰¹BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.18.11; BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.8.9.2 (05.06.1933). En yüksek meblağı ayıracak olan 1. derecedeki iller 28.594 lira, en düşük meblağı ayıracak olan 8. derecedeki iller ise 3,903 lira ayıracaktır. Bu rakamların illerin bütçelerinin % 1-2'sine tekabül ettiği ve toplamda 250 bin liralık bir yekûn tuttuğu düşünülürse, bu yardımın illere çok büyük bir yük getirmediği söylenebilir.

¹⁰²BCA, Dosya No: 175229, Yer No: 490.01/3.10.2 (02.02.1935)

saha bulunmaktadır.¹⁰³ Hükûmet bu rapor doğrultusunda harekete geçecek, mevcut spor sahalarının iyileştirilmesi ve yeni sahaların açılması için bütçeye ödenekler koyacak ve bu konuda sonraki yıllarda İtalyan mimar ViettiVioli ile temasa geçilmiştir.¹⁰⁴

Sporla sistem arayışlarına giren Hükûmet, uzun yıllar Alman Devlet Spor Teşkilatı reisliği görevinde bulunan ve 1936 Berlin Olimpiyatları İcra Komitesi Başkanlığını da yürütecek olan Carl Diem'i Türkiye'ye davet ederek kendisinden gençliğin beden terbiyesi ve sporun düzenlenmesi konularında ayrıntılı bir rapor istemiştir. Eylül 1933'te Türkiye'ye gelen Carl Diem¹⁰⁵, TİCİ reisi Aziz Bey (Akyürek) ve CHF genel sekreteri Recep Bey ile görüşmüş ve Eskişehir, İzmir, İstanbul, Samsun, Amasya, Sivas, Kayseri, Adana, Mersin, Konya, Akşehir, Afyon'u kapsayan bir inceleme gezisine çıkmıştır.¹⁰⁶ Diem, gezi sonunda Ankara'ya gelerek, Kasım ayında 11 bölümden oluşan bir rapor hazırlamıştır.¹⁰⁷

¹⁰³BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1108.44...01 (13.03.1935) Bunların dördü etrafı kâğır ya da betonla kaplı ve beton tribünlü (Adana, Aydın, İzmir, Uşak), dördünün etrafı kâğır ya da betonla kaplı fakat tahta tribünlü (İstanbul Taksim, İstanbul Kadıköy, İstanbul Çırağan, Konya), altı tanesinin etrafı kâğır ya da betonla kaplı tribünsüz (İzmir Gündoğdu, İzmir Kızıllıçullu, Samsun, Bilecik, Balıkesir, Eskişehir), üçünün etrafı tahta kaplı tribünsüz (Denizli, Edremit, Mersin), bir adedi de etrafı tahta kaplı ve tahta tribünlü (Ankara Askeri Fabrika) sahalar. Bayezit (Ağrı), Diyarbakır, Mardin, Elazığ ve Siirt'te hiç saha yoktur.

¹⁰⁴BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1114.67...02 (08.03.1938)

¹⁰⁵1882'de Würzburg'da dünyaya gelen Diem'in, hayatı ve olimpiik harekete 1912 Stockholm Olimpiyatları'ndan 1962'deki ölümüne kadar katkıları için bkz. Mehmet Tunçkol-Yaşar Şahin, "Carl Diem and The Olympics", *Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport / Science, Movement And Health*, Issue 2 suppl. 2010, p. 913-923.

¹⁰⁶BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 3.11..1 (18.09.1933) Recep Bey, parti idare heyeti reisliğine gönderdiği telgrafta, vardığı her yerde kendisini biri fırka namına, diğeri de spor teşkilatından olmak üzere iki kişinin karşılaşmasını, kendisine Halkevleri ile spora ait kulüp ve teşkilatla, okulların beden eğitimi teşkilatları hakkında bilgi verilmesini istemiştir.

¹⁰⁷ Raporun orijinal künyesi şöyledir: Carl Diem, *Staatliche Führung der Körperlichen Erziehung in der Türkei – Gesetzesvorschläge, Sportordnungund Stoffverteilungsplan – Ausgearbeitetauf Grund der Studienreise September – Oktober 1933 im Auftrage der Türkischen Volkspartei*, Ankara, November 1933. [Türkiye'de Beden Eğitimi İçin Yasa/Yönetmelik Önerileri, Spor Organizasyonları, Eğitim Planı/Müfredatları -

Eylül-Ekim 1933 tarihinde Halk Partisinin davetiyle yapılan ziyaretlerin sonucunda hazırlanmıştır.] Raporda, organizasyon- kadro ve basın; Millî Olimpiyat Komitesi; beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yetiştirilmesi, 10-18 yaş çocuklarının beden eğitimi, Türk Spor Teşkilatı, Maarif Vekâleti beden terbiyesi teşkilatı- kadrosu, okullarda beden eğitimi ve jimnastik, gençlerin spor mükellefiyeti, gençlik teşkilatı, spor kulüpleri, gençlerin millî ve moral eğitimi ve kültür cemiyetleri konularında tespit ve tavsiyeler bulunmaktadır. (Ayrıca bkz. Ekrem Akömer, "Prof.Dr. Carl Diem", *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, Mart 1963, S. 254, s. 11-12.

Hükûmet, Diem gibi uzmanları Türkiye'ye çağırarak kalmamış, sporda gelişmiş ülkelerin teşkilat yapısını incelemek üzere dış ülkelere heyetler de göndermiştir. Bunlar arasında en ayrıntılı çalışmayı yapan heyet, Cevdet Kerim (İncedayı) ve Vildan Aşir (Savaşır) Beylerden oluşan heyettir. İlki 10 Temmuz – 20 Ağustos 1933, ikincisi ise 26 Temmuz – 1 Eylül 1934 tarihlerinde olmak üzere iki kez Rusya'ya giden heyet, burada yapmış olduğu incelemeleri ayrıntılı raporlar hâlinde sunmuştur.¹⁰⁸ Rusya'daki beden terbiyesi faaliyetlerini, spor enstitüleri başta olmak üzere çeşitli teşkilatları, çocuk ve gençlik kamplarını, stadyumları inceleyen ve çeşitli branşlardaki spor otoriteleriyle görüşmeler yapan heyetin raporlarında, “*sporun ve beden terbiyesinin fırka prensibi ve devlet programı katıyet ve ciddiyetiyle halka mal edilmiş olması*”na ve Rus sporcularının başarısında “devlet himayesi” olduğuna vurgu yapılması¹⁰⁹ dikkat çekicidir.

Spor konusuna devlet tarafından bizzat el atılmasına ve yukarıda sayılan birçok tedbire rağmen hâlen istenilen seviyeye gelinememiştir. Üstelik sporda en yetkin teşkilat olan TİCİ'nin yönetimine Hükûmet'in desteklediği ve atadığı isimler gelmesine rağmen bu olumsuzluğun yaşanması, bu kez teşkilatın kendisinin tümüyle değiştirilmesi fikrinin ağırlık kazanmasına neden olmuştur.

13-18 Nisan 1936 tarihinde Ankara'da toplanan TİCİ 8. Kongresi, aynı zamanda bu konuyla ilgili nihai kararın da alınacağı kongre olması açısından önem taşımaktadır. Dönemin TİCİ başkanı Aziz Akyürek tarafından açılan kongrede, daha önceden İstanbul ve Zonguldak milletvekili Cevdet Kerim İncedayı'nın başkanlığında bir encümen oluşturularak incelenen “yeni nizamname” gündeme gelmiştir.¹¹⁰

Yeni bir nizamname ve yeni bir teşkilatın esaslarını belirleyecek encümene, birkaç yıl önce Rusya'daki spor teşkilatlarıyla ilgili incelemelerde bulunan Cevdet Kerim İncedayı'nın başkanlık yapması, Türk Spor Kurumu (TSK) adıyla kurulacak olan yeni yapının oluşumunda, yukarıda zikredilen Rusya incelemelerinin etkili olduğu izlenimini vermektedir.

Toplantı sonucunda TİCİ yerini TSK'ya bırakmıştır. TİCİ reisi Erzurum milletvekili Aziz Akyürek'in sağlık durumu nedeniyle teşkilatın başına emekli

¹⁰⁸BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1105.36...1.9ve 108 (04.09.1933 ve10.09.1934).

¹⁰⁹BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1105.36...1.15 (10.09.1934).

¹¹⁰BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1108.45...01 (16.04.1936). Encümenin diğer üyeleri şunlardır: Nizamettin Kırşan (Muğla), Muhittin Kefeli (Samsun), Ziya Ateş (Ankara), Fethi Başaran (İstanbul), Adnan Düvenci (İzmir), Necati Acar (Kocaeli).

General Ali Hikmet Ayerdem getirilmiştir.¹¹¹ Kongrede oybirliği ile alınan karar uyarınca, 18 Nisan tarihli bir yazıyla, kurumun CHP'ye bağlanması talebinde bulunmuş, talep parti Genyönkur'u tarafından kabul edilmiş, kabul kararı da parti Genbaşkur'u tarafından onaylanmıştır.¹¹² Böylece, TİCİ döneminde gerekli görüldüğünde destek verilen ve müdahalede bulunulan spor alanı, parti-devlet bütünleşmesi içerisinde, artık tamamen partinin kontrolüne geçmiştir. Bu durum dönemin Dahiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya tarafından şöyle açıklanmıştır: “*Türk sporcusu, zaten, Kemalizm’in öz çocuğu ve onun ayrılmaz bir parçası idi, bu karar hiçbir şey değiştirmiş değildir. Ancak zaten mevcut olan bir bağlılığı formalite ve hukuk bakımından tamamlamıştır.*”¹¹³ Yeni teşkilat, ilk önemli sınavını, yaklaşan 1936 Berlin Olimpiyatları’nda verecektir.

Olimpiyat Hazırlıkları

Türkiye, 1936 Berlin Olimpiyatları için davet yazısını Mayıs 1934’te almıştır. TİCİ reisi Aziz Bey, CHF genel sekreteri Recep Bey’e yazmış olduğu yazıda, cemiyet olarak kendilerinin iştiraki uygun bulduklarını, hangi spor müsabakasına ne miktar sporcuyla iştirak arzu ettiklerini federasyonlara sorduğunu bildirerek iştirak için izin istemiştir.¹¹⁴

Spor müsabakalarına iştirak için yapılan bu daveti, olimpiyatlardaki başka etkinlikler için yapılan davetler izlemiştir. Bu kez Olimpiyat Komitesi’ne yapılan davetlerin ilki, olimpiyatlara iştirak edecek her milletten öğrencilere yöneliktir. Buna göre, Beden Terbiyesi Mektebi erkek talebelerinden 30 kişi, 15-18 yaşlarında erkek mektep talebelerinden de 30 kişi olmak üzere 60 kişilik bir grubun Berlin’e davet edildiği, gidenlerin bizzat spor yapmak, Berlin çevresini gezmek ve olimpiyatları seyretmek fırsatını bulacakları bildirilmiştir.¹¹⁵ İkinci davet, olimpiyatların hemen öncesinde, 15-30 Temmuz 1936’da Berlin’de düzenlenecek bir uluslararası dans müsabakasıyla ilgilidir.¹¹⁶ İlk davete icabet edilecek ve Gazi Terbiye Enstitüsü’nden 30 beden eğitimi öğretmen adayı, aralarında güreşçilerin ve basketbolcuların bulunduğu kafiyle birlikte Berlin’e gideceklerdir.¹¹⁷

¹¹¹*Yeni Top*, “Ankara’da Toplanan Spor Kongresi Birçok Yeni Kararlar İttihaz Etti”, 20 Nisan 1936, S. 1-74, s. 3,6.

¹¹²*BCA*, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 3.13..16 (22.08.1936).

¹¹³*Ağb*.

¹¹⁴*BCA*, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1102.27..1.107 (20.05.1934).

¹¹⁵*BCA*, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1102.27..1.105 (20.04.1935).

¹¹⁶*BCA*, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1102.27..1.91 (04.11.1935).

¹¹⁷*Cumhuriyet*, 21 Temmuz 1936.

Ata sporu olarak görülmesinin yanında, sporcuların olimpiyat öncesi katıldıkları organizasyonlarda göstermiş oldukları başarılarıyla da umut verici olan iki dal binicilik ve güreştir. Özellikle binicilikte, olimpiyatlardan bir yıl önce, 9-20 Temmuz 1935 tarihleri arasında Berlin’de yapılan tecrübe müsabakalarına katılan ordu mensubu üç sporcu-süvarinin, Yb. Saim Önhon, Tğm. Saim Pulatkan ve Tğm. Sadettin Erokay’ın başarıları, beklentileri yükseltmiştir.¹¹⁸ 1936 yılı başlarından itibaren Süvari Subay Okulu Direktörü Yb. Saim önderliğinde 16 süvari subayı, olimpiyatlardaki iki binicilik dalı için (ordu atı şampiyonası ve konkurhipik) çalışmalarına başlamışlardır. Mayıs ayında yapılacak seçmeler sonucunda, olimpiyatlara gidecek 6 sporcu belirlenecektir.¹¹⁹ Ayrıca, gidecek heyetin masraflarına karşılık olmak üzere 46.500 liralık bir avans verilecektir.¹²⁰

Güreşte ise önceki yıllarda Balkan şampiyonalarında alınan başarılı sonuçlar, özellikle Eylül 1935’te İstanbul’da yapılan ve Balkan Paktı ülkelerinin katılımı olduğu şampiyonadaki 5 birincilik, olimpiyat madalyası habercisi sayılmıştır.¹²¹ Yaklaşan olimpiyatlar öncesinde, sözleşmesi biten Peter’in yerine antrenör arayışına giren federasyon, Güreş Federasyonu Umumi Katibi Seyfi Cenab’ı Avrupa’ya göndermiştir. Seyfi Cenab, Macaristan, Almanya, Finlandiya, İsveç ve Estonya’da yaptığı incelemeler ve görüşmeler sonrasında, 1924 ve 1928 olimpiyatlarının bronz, 1932 olimpiyatlarının gümüş madalyalı güreşçisi Onni Pellinen ile antrenörlük konusunda anlaşmıştır.¹²² Ayrıca, Finlandiya’dan 8 kişilik bir sporcu ve eğitim kadrosu davet edilmiş ve misafir takımın masrafları için 1550 liralık bir ödenek ayrılmıştır.¹²³ Finli antrenörün raporuna göre, karşılaşmalar sonunda Mersinli Ahmet, Küçük Hüseyin ve Vefik olimpiyatlar için madalya umulan güreşçiler olmuşlardır.¹²⁴

Olimpiyatlara iştirak konusundaki en önemli sürpriz, Türkiye’nin atletizm dalında Berlin’e sporcu göndermeyecek oluşudur. Cumhuriyet öncesindeki olimpiyatlarda bile iştirak edilen atletizmde, böyle bir kararın alınışının çeşitli

¹¹⁸BCA, Dosya :4040, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 48.307.18.1 (01.09.1935) ; Nizamettin Kırşan, “1936 Olimpiyatları”, *Ülkü*, Eylül 1935, S. 31, s. 49.

¹¹⁹Top, “Bincilerimiz İyi Bir Programla Çalışıyorlar”, 23 Mart 1936, S. 70-18, s. 3.

¹²⁰BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 30..18.1.2 Yer No: 66.57.016 (04.07.1936).

¹²¹Cumhuriyet, 17 Eylül 1935.

¹²²Cumhuriyet, 12I. Kânun 1935.

¹²³BCA, Sayı: 4768, Dosya :148-61, Fon Kodu: 30..18.1.2 Yer No: 65.48.12 (06.06.1936).

¹²⁴BCA, Dosya :148-74, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 145.36.M.16 (18.06.1936). Olimpiyatlarda Türkiye’ye ilk altın madalyayı getirecek olan Yaşar (Erkan) ise Pellinen’in favorileri arasında değildir.

nedenleri vardır. İlki, atletizmdeki sportif başarısızlıkla ilgilidir. 1935 Eylül ayında İstanbul’da yapılan Balkan Şampiyonası’nda altı ülke arasında dördüncü olunuşu, spor camiasında hoşnutsuzlukla karşılanmıştır.¹²⁵ Atletizmle ilgili ikinci önemli gelişme, Türk atletizminin önemli isimlerinden Ömer Besim Koşalay ile ilgilidir. Hem 1924 hem de 1928 olimpiyatlarında 800 ve 1500 m.de Türkiye’yi temsil eden İstanbul Bölge Atletizm Heyeti Başkanı Koşalay, olimpiyatlara katılımın tartışıldığı bir dönemde gazetelere vermiş olduğu beyanatında, olimpiyatlara katılım aleyhinde görüş bildirmiş ve TİCİ’yi de eleştirmiştir.¹²⁶ Koşalay, beyanatından ötürü ömür boyu men cezası almıştır. Üçüncü gelişme, Berlin Olimpiyat Komitesi’nin, atletizm müsabakalarına katılacak sporcuların fazlalığı nedeniyle, -bugün de olduğu gibi- olimpiyatlara katılacak atletler için baraj dereceleri getirmesidir.¹²⁷ Barajın altında kalanlar Berlin’e gidemeyeceklerdir.

Her şeye rağmen atletler, olimpiyat hazırlıklarına Nisan ayı başında Taksim ve Kadıköy’deki sahalarda başlamışlardır.¹²⁸ Fakat Haziran ayında TSK reisi Ali Hikmet Ayerdem, şu beyanıyla konuya noktayı koymuştur: “(...) *Atletizm harekâtında bizim yüzümüzü güldürecek ancak bir iki numaramız bulunmaktadır. Fakat 22 atletik müsabakanın yalnız bir ikisinde birer kişi çıkarabilmek bu spora iştirak için tabii bir salâhiyet bahşedemez. İşte ondan dolayıdır ki olimpiyatlara atletleri maatteessüf götüremiyoruz.*”¹²⁹

Olimpiyatlarda Türkiye adına bir ilkin yaşanacağı ve Türkiye’nin ilk kez kadın sporcularıyla (Suat Fetgeri Aşeni ve Halet Çambel) temsil edileceği eskrim dalında, olimpiyatlara gönderilecek eskrim takımının Macaristan’da 20 günlük bir kampa alınması kararlaştırılmış ve bunun için 1200 liralık bir ödenek ayrılmıştır.¹³⁰ İki bayan sporcunun yanı sıra, 6 erkek eskrimci de olimpiyatlarda yer alacaklardır.

1928 Amsterdam Olimpiyatları’nda sadece aldığı sonuçlarla değil, kafiyle yaşanan sıkıntılarla da anılan futbolda, olimpiyatlara katılım konusunda başlangıçta bir belirsizlik hâkimdir. Birçok kurumun merkezileştiği dönemin havası içerisinde yöneticilere göre futbol, adeta sürüden ayrılan koyun ya da iflah olmaz evlat gibidir. O dönemde sporda profesyonellik tartışmalarında,

¹²⁵Cumhuriyet, 30 Eylül 1935.

¹²⁶Kurun, 23 Şubat 1935.

¹²⁷Cumhuriyet, 21 Şubat 1936.

¹²⁸Cumhuriyet, 2 Nisan 1936.

¹²⁹Cumhuriyet, 21 Haziran 1936.

¹³⁰BCA, Sayı: 4926, Dosya :148-62, Fon Kodu: 30..18.1.2 Yer No: 66.56.10 (30.06.1936).

profesyonelliği savunanların genellikle futbol camiası olması, sporu, amatör bir ruhla, millî birlik ve beraberliğin bir aracı olarak halka yaymaya çalışan yöneticileri kızdırmaktadır. Ayrıca sık yaşanmaya başlayan saha olayları, yarıda kalan maçlar, halka disiplin ve ahlak açasından olumsuz örnekler oluşturmaktadır. Sporü başkent merkezli bir yapıya oturtmaya çalışan Ankara için İstanbul takımları hegemonyasındaki futbol, itaat altına alınması gereken bir durum arz etmektedir.¹³¹

Gönderilmeme taraftarı olanların en önemli argümanı ise Millî Takım'ın, 1932 yılından beri maç yapmamış olması, dolayısıyla şu anki durumunun ne olduğu konusundaki belirsizliktir.¹³² Basında, Mayıs ayında Bükreş'te düzenlenecek Balkan Kupası'nın futbolcuları Berlin'e gönderme konusunda iyi bir ölçüt olduğu yazılmaktadır.¹³³

Her şeye rağmen, Futbol Federasyonu, gidilecekmiş gibi hareket etmiş, Ankara, İstanbul ve İzmir karmaları oluşturmuş, bunlar arasında yaptırmış olduğu maçlar sonucunda 24 kişilik bir aday kadroyu Haziran ayında İstanbul'da kampa almıştır.¹³⁴ Takımın durumunu görmek üzere davet edilen Yugoslavya ile 12 Temmuz 1936 tarihinde Taksim Stadyumu'nda yapılan maç, 3-3 berabere bitmiştir. Maç sonrasında Futbol Federasyonu'nun verdiği rapor üzerine TSK başkanlığı, olimpiyatlara futbol takımının katılmaması yönünde karar almıştır. Başkan Ayerdem, yaptığı açıklamada, takımın hazırlıksız olduğunu ve teknik eksikliklerinin bulunduğunu, dolayısıyla olimpiyatlara götürülmeyeceğini açıklamıştır.¹³⁵ Fakat birkaç gün sonra Ayerdem'in, Başvekil İnönü ve Adliye

¹³¹1933-1938 yılları arasında faaliyetlerini sürdürmüş olan ve başkanlığını Atatürk'ün yaveri Cevat Abbas Güreer'in yapması nedeniyle "devlet korumasındaki kulüp" olarak nitelenen *Ateş-Güneş* kulübünün ortaya çıkışı da yukarıdaki bakış açasının bir yansımasıdır. Galatasaray kulübünde, futbol takımının Galatasaray Lisesi mensuplarına dayanma özelliğinin korunmasını ve amatörlüğü savunanlarla, dışarıdan da futbolcu girebilmesini ve dolayısıyla profesyonelliği savunanlar arasında çıkan tartışmalardan doğan ve dönemin spor camiasında çok tartışılan "Ateş Güneş Olayı" için bkz. Mehmet Ali Gökaçtı, *Bizim İçin Oyna: Türkiye'de Futbol ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008. Ayrıca bkz. Sevecen Tunç, "Ateş-Güneş Kulübü 1933-1938", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, Güz 2011, s. 13, s. 159-175.

¹³²Ahmed İhsan, "Millî Futbol Takımımız Olimpiyada Gidebilir mi?", *Cumhuriyet*, 17 II. Kânun 1936.

¹³³*Top*, "Olimpiyatlara İştirak İçin Önce Balkanlar'da Kazanmak Lazım", 2 Mart 1936, S. 67-15, s. 3.

¹³⁴*Cumhuriyet*, 11 Haziran 1936.

¹³⁵*Cumhuriyet*, 15 Temmuz 1936.

Vekili Bozkurt ile yapmış olduğu toplantıdan sonra fikirler değişecek ve futbolcular Berlin'e gidebilecektir.¹³⁶

Türkiye'de çok yeni olan, Amerikan YMCA (Young Men's Christian Association / Genç Hristiyan Erkekler Birliği) tarafından Türkiye'ye getirilen ve Atletizm Federasyonu'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren basketbol dalı, Türkiye'nin futboldan sonra olimpiyatlara katıldığı ikinci takım sporu olacaktır. Basketbol Millî Takımı, antrenörler Louis ve Rupen Semerciyan yönetiminde Şubat ayı başında Beyoğlu Halkevi'nde hazırlıklara başlayacaktır.¹³⁷ Basketbol takımının yeni kurulmuş ve daha önce uluslararası karşılaşma yapmamış olması Berlin'e takımı gönderme konusunda, yöneticilerde bir ara tereddüt yaşandıysa da Haziran ayında davet edilen ve olimpiyatlara katılacak olan Yunanistan'a karşı alınan açık farklı galibiyet, bu tereddütleri gidermiştir.¹³⁸

Bu sporların dışında, bisiklet dalında katılım gündeme gelmiş, Temmuz 1936'da Romanya'da yapılan yarışlardan sonra gidilmemesine karar verilmiş fakat sonuçta 5 bisikletçiyle Berlin'e gidilmiştir.¹³⁹ İstanbul Moda açıklarında hazırlıklarını sürdüren yelkenciler de 3 sporcuyla Türkiye'yi temsil edecektir.¹⁴⁰

Türk olimpiyat kafilesi, dört grup hâlinde Berlin'e hareket etmiştir. İlk kfile, 19 Temmuz 1936'da İstanbul'dan ayrılmış ve ertesi gün Berlin Anhalter İstasyonu'na ulaşmıştır. Basketbolculardan ve güreşçilerden oluşan ikinci kfile, 23 Temmuz'da¹⁴¹, futbolcu ve bisikletçilerden oluşan üçüncü kfile 26 Temmuz'da, Macaristan'da kamp yapan eskrim takımından oluşan son kfile de 28 Temmuz'da Berlin'e ulaşmıştır.¹⁴² Türk olimpiyat kfileleri, Berlin'in 35 km. batısında inşa edilen Olimpiyat Köyü'ne yerleştirilmişlerdir.¹⁴³

Olimpiyatların Başlaması ve Türk Sporcularının Müsabakaları

IOC'nin 1912'de Stockholm'de yapmış olduğu toplantıda, 1916 Olimpiyatları'na ev sahipliği yapması kararlaştırılan, I. Dünya Savaşı nedeniyle

¹³⁶*Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1936.

¹³⁷*Cumhuriyet*, 2 Şubat 1936. Takımı seçmek için görevlendirilen Naili Bey, Mayıs ayında takımı açıklamıştır. Takım şu sporculardan oluşmuştur: Feridun, Vasfi, Kamil, Hayri, Rıza, Nihat, Sadrettin, Naili, Şeref, Habib, Penso ve Sakalas. Bkz. *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1936.

¹³⁸*Cumhuriyet*, 25 Haziran 1936.

¹³⁹*Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1936.

¹⁴⁰*Cumhuriyet*, 9 Haziran 1936.

¹⁴¹Naşid Hakkı Uluğ, "Kfile ile Beraber", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 3 Ağustos 1936, S.6, s.8.

¹⁴²*Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1936.

¹⁴³*Akşam*, 31 Temmuz, 1936.

bu fırsatı kaçıran Berlin, 20 yıl sonra olimpiyatları düzenleme şansına sahip olacaktır. IOC'nin Mayıs 1931 tarihinde Barcelona'da yaptığı toplantıda, 1936 Olimpiyatları'na ev sahipliği için Berlin ve Barcelona arasında seçim yapılmış ve 16 oya karşılık 43 oyla Berlin, olimpiyatları düzenleme hakkını elde etmiştir.¹⁴⁴

Dolayısıyla Hitler, 1933 yılında iktidara geldiğinde, 1936 Berlin Olimpiyatları'nı düzenleme yükümlülüğünü kucagında bulmuştur. Başlangıçta Nasyonal Sosyalistler tarafından olimpiyat oyunlarına, Yahudilik ve Masonluğa hizmet ettiği, Cermen ırkının eşdeğeri olmayan aşağı ırklarla aynı kategoriye sokulmuş olacağı düşüncesiyle olumsuz bakılmıştır. 1932 Los Angeles Olimpiyatları'nda ev sahibi ABD'den sonra en fazla madalya toplayan ülkenin, kendileriyle paralel politikalar içinde olan İtalya olması, Hitler'i etkilemiştir.¹⁴⁵ Böyle büyük bir organizasyonu ülkelerinde düzenlemenin, kendi politikalarının propagandası için iyi bir araç olabileceğinin farkına varan Nasyonal Sosyalistler, dünya kamuoyunda kendileriyle ilgili oluşan olumsuz yargıları da silmek adına, en iyi şekilde oyunları düzenleme çabası içine girmişlerdir.

Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelmiş olması, IOC üyeleri arasında bir kaygı yarattığı gibi özellikle başını ABD'nin çektiği kimi ülkelerin kamuoyu tarafından da eleştirilmeye başlamıştır. Olimpiyatların; Zenci, Yahudi ve Çingene karşıtı politikalar güderek, birlik, barış ve kardeşlik ruhuna aykırı hareket eden bir iktidarın gölgesi altında düzenlenecek olması, takımlarında Zenci ve Yahudi sporcular bulunduran ülkeleri endişelendirecektir. Öyle ki, olimpiyatları boykot etme ya da Berlin'in ev sahipliği oylamasındaki rakibi Barcelona'da, bir alternatif olimpiyat düzenleme konuları dahi gündeme gelecektir.¹⁴⁶ Nihayet IOC'in Amerikan üyesi Avery Brundage'in Eylül 1934'te Berlin'de yapmış olduğu denetlemelerden sonra vermiş olduğu ünlü "*The games must go on*" kararı, hem oyunların kesin olarak Berlin'de yapılmasını sağlamış hem de ABD kamuoyunu

¹⁴⁴*Official Bulletin of the International Olympic Committee*, Lausanne, July 1931, No:18, p.14.

¹⁴⁵Hekimler, *agm.*, s. 108 ve 112.

¹⁴⁶Patrick B. Miller, "The Nazi Olympics, Berlin, 1936, Exhibition at the U.S. Holocaust Memorial Museum, Washington, D.C.", *Olympika: The International Journal of Olympic Studies*, Volume 5, 1996, p. 131-132. ; Sporla siyasetin bu denli iç içe geçtiği ilk olimpiyat olan 1936 Berlin Olimpiyatları ile ilgili yabancı literatürde çok sayıda çalışma vardır. Bunlar arasında, olimpiyatların geneli ile ilgili olarak bkz. Richard Mandell, *The Nazi Olympics*, University of Illinois, Urbana, 1987; Alman arşivleri destekli bir kaynak olarak bkz. Arnd Krugerand William Murray, *The Nazi Olympics Sport, Politics and Appeasement in the 1930's*, Illionis,2003; ABD'nin olimpiyat öncesi ve olimpiyat sırasındaki nabzı için bkz. Allen Guttmann, *The Games Must Go On: Avery Brundage and The Olympic Movement*, Columbia University Press, New York, 1984. Türkçe literatür olarak bkz. Bozkurt, *a.g.m.*, s. 17-41.

yumuşatan süreci başlatmıştır.¹⁴⁷ ABD’de Amateur Athletic Union, Aralık 1935’te aldığı kararla ABD’li atletlerin Berlin’e katılmalarına karar vermiştir.¹⁴⁸

Berlin’in ev sahibi olmasının kesinleşmesiyle çalışmalarına hız veren Nasyonal Sosyalistler, 20 milyon marklık bir bütçeyle altyapı ve demiryolu ulaşımı çalışmalarını genişletmişler, ırkçı ve Yahudi karşıtı söylem içeren her türlü propaganda malzemesini görünmez kılmaya özen göstermişler ve bu konuda Alman basınına da uyarılmışlardır.¹⁴⁹

Önceki oyunlara göre bazı ilkler barındıran (ilk kez olimpiyat meşalesinin yakılması, ilk canlı televizyon yayını, ilk kez filme alınma) oyunlar, 1 Ağustos’ta Adolf Hitler’in nutkuyla ve görkemli bir törenle açılmıştır.¹⁵⁰ 16 Ağustos’a kadar sürecek ve 49 ülkeden toplam 4793 (4433 erkek, 360 bayan)¹⁵¹ sporcunun katılacağı olimpiyatlarda Türkiye’nin⁵⁷ erkek ve 2 bayan sporcusu,¹⁵² açılışta ceketlerinde ay-yıldız, olimpiyat halkaları ve CHP’nin “altı ok”unun yer aldığı bir arma işlenmiş olduğu hâlde yerlerini almışlardır. Açılışta Türk bayrağını güreşçi Nuri Boytorun taşımıştır.¹⁵³

Montreux Boğazlar Sözleşmesi’nin imzalandığı bir sürece denk gelen olimpiyatlardan Türk kamuoyunun beklentilerini, dönemin ünlü yazarı Peyami Safa, şu sözlerle dile getirmiştir:

“Türkiye Avrupa’da iki imtihan vermeye çıktı. Biri Montrö öteki Olimpiyad. Montrö’yü kazandı. Olimpiyadlarda çakacak mı, yoksa iyi kötü beynelmül bir mertebeye çakacak mı henüz bilmiyoruz. Montrö’de kazanan sulh ve siyaset Türkiyesidir; Olimpiyatlarda imtihana giren adale ve kuvvet Türkiyesi olacaktır(...).”¹⁵⁴

Hitler’in “üstün ırk” tezini kanıtlama çabasının bir ürünü olan oyunlar; - başta 100, 200, 4x100 m. ve uzun atlamada, Alman rakiplerini de geçerek 4 altın

¹⁴⁷Kruger-Murray, *a.g.e.*, s. 51-53. Bir Almanya-Kanada ortak yapım olarak çekilen, ABD’li atlet Jesse Owens’in hayatının anlatıldığı, orijinal adı “Race” olan ve Türkiye’de 27 Mayıs 2016’da “Rüzgarın Oğlu” adıyla gösterime giren filmde, söz konusu süreç de anlatılmaktadır.

¹⁴⁸*Cumhuriyet*, 10 I. Kânun 1935.

¹⁴⁹ Hekimler, *age.*, s. 112, 116-117.

¹⁵⁰ Türk basını, oyunların açılış törenini tüm ihtişamıyla ve hayranlıkla tasvir etmiştir. Bunlardan biri için bkz. Naşit Uluğ, “Olimpiyadların Unutulmaz Günü”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 10 Ağustos 1936, S.7, s.6.

¹⁵¹*The XIth Olympic Games Berlin, 1936 Official Report*, Published by Wilhelm Limpert, Berlin, 1936, s. 268. TMOK resmi sitesine göre ise bu rakam 3632 erkek 331 kadın olmak üzere 3963’tür. Bkz. www.olimpiyatkomitesi.org.tr/olimpikoyunlar.aspx. (Erişim tarihi: 30.05.2016).

¹⁵²<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/olimpikoyundetay.aspx?id=22>.

¹⁵³Ahmed İhsan, “Dün Berlin’de Çok Büyük Bir Merasim Yapıldı”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1936.

¹⁵⁴ Peyami Safa, “İki İmtihan”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1936.

madalya kazanan Jesse Owens olmak üzere- ABD’li sporcuların başarılarına sahne olmuştur.¹⁵⁵

Önceden de belirtildiği gibi madalya beklentisi olan iki daldan güreşte beklentiler boşa çıkmamıştır. Serbest ve grekoromende toplamda 11 güreşçiyle katıldığımız oyunlarda önce 79 kilo serbest güreşçisi, 21 yaşındaki Mersinli Ahmet Kireççi’nin bronz madalya haberi gelmiştir.¹⁵⁶ Türk kamuoyu bu haberle mutlu olurken, birkaç gün sonra daha büyük bir zafer yaşanmış ve 61 kilo grekoromen güreşçisi 25 yaşındaki Yaşar Erkan, Türkiye’ye olimpiyatlarda ilk altın madalyayı kazandırmıştır.

Kireççi, Alman Schedler, İsveçli Lindblom, İtalyan Gallegati ve İsveçreli Krebs’e karşı sayıyla üstünlük sağlamış, ABD’li Voliva’ya yenilerek bronz madalyada kalmıştır. Diğer serbest stil güreşçilerinden +87 kiloda Çoban Mehmet 4., 56 kiloda Ahmet Çakıryıldız 6., 72 kiloda Hüseyin Erçetin 7. ve grekoromenin altın madalyalı ismi 61 kiloda Yaşar Erkan 8. olmuştur. 66 kiloda Sadık Soğancı ve 87 kiloda Mustafa Çakmak ilk turda elenmişlerdir.¹⁵⁷

Yaşar Erkan, Danimarkalı Nielsen, Japon Yoshioka, İtalyan Borgi’yi tuşla, Letonyalı Kundzins’i de sayıyla mağlup etmiştir. Böylece Finli Reini ve İsveçli Karlsson ile final grubuna kalan Erkan, Reini’ye tuşla yenilse de, önceki turlardan getirdiği fena puanı (badpoint) rakiplerine göre daha az olduğu için altın madalyayı kazanmıştır.¹⁵⁸ Yaşar Erkan’ın zafer haberi, Türkiye’de hem yöneticiler hem de halk tarafından büyük sevinçle karşılanmıştır. Cevat Abbas’ın anılarına göre Atatürk, Yaşar Erkan’ın şampiyonluk haberini telefonu başında beklemiştir.¹⁵⁹ Altın madalya haberini alan Atatürk, kendisine şu telgrafi çekmiştir: “*Kendin küçüksün; ama memleket için önemli bir iş yaptın. Artık adın Türk spor tarihine geçti. Çok yaşa Yaşar!*”. Tebrik telgrafi gönderenler arasında Başbakan İnönü, ve Dahiliye Vekili Şükrü Kaya da vardır.¹⁶⁰ Grekoromende mücadele eden diğer güreşçilerimizden 72 kiloda Nuri Boytorun 6., 87 kiloda Mustafa Çakmak 8. olurken, +87’de Çoban Mehmet, 56’da Hüseyin Erkmen, 66’da Saim

¹⁵⁵ Bu arada, Altay takımından Vahap’ın, renginden dolayı Millî Takım’a alınmadığı iddiasının olduğunu belirtmek gerekir. Bkz. *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1936.

¹⁵⁶ Ahmed İhsan, “Serbest Güreşlerde Son Maçların Tafsilatı”, *Cumhuriyet*, 8 Ağustos 1936.

¹⁵⁷ <http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Sporcu-Listesi/> 22.

¹⁵⁸ *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1936.

¹⁵⁹ Turgut Gürer, *Atatürk’ün Yaveri Cevat Abbas Gürer – Cepbeden Meclise Büyük Önder ile 24 Yıl*, Gürer Yayınları, İstanbul, 2007, s. 346.

¹⁶⁰ “Değerli Güreşçimiz Yaşar Nasıl Dünya Şampiyonu Oldu?”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 17 Ağustos 1936, S.8, s.5. ; *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1936.

Arıkan, 79’da Adnan Yurdaer ilk turda elenmişlerdir.¹⁶¹ Grekoromende Türkiye, takım hâlinde 6. olmuştur.

Diğer madalya umudu binicilikte ise beklentilerin altında kalmıştır. En iyi dereceyi Çapkın adlı atıyla Cevat Kula almıştır. Kula, 12 ceza puanıyla “Millîler Mükafatı Yarışması”nda 6. olmuştur. Saim Polatkan, Saadettin Erokay ve Cevat Gürkan ise dereceye girememişlerdir.¹⁶²

Gönderilip gönderilmeme konusunda büyük tartışmaların yaşandığı futbolda, adeta gidilmemesi taraftarlarını haklı çıkarırcasına bir sonuç alan Millîler, ilk maçında Norveç’e 4-0 yenilerek elenmişlerdir.¹⁶³

Türkiye’nin katıldığı bir diğer takım sporu basketbolda, millî takım ilk maçında G. Amerika temsilcisi Şili’ye 30-16 mağlup olmuştur. Oyunlara devam için kazanılması gereken ikinci maçta da Mısır’a 33-23’lük skorla boyun eğen Türkiye, olimpiyatlardan elenmiştir.¹⁶⁴

1928 Amsterdam’da dört sporcuyla katıldığı bisiklet dalında yine aynı sayıda fakat farklı isimlerle katılan Türkiye, Talat Tunçalp ile üçüncü madalyanın eşliğinden dönmüştür. Tunçalp 100 km.lik yol yarışında 2 saat 33 dk. 6 sn. ile 10. olduysa da 2 saat 33 dk. 5 sn. ile yarışı kazanan Fransız Charpentier ile arasında sadece bir saniye vardır. 100 km. gibi uzun bir mesafede, böylesi bir derece farkı gerçekten büyük ve beklenmeyen bir başarıdır. Diğer sporcular, Orhan Suda, KirkorCambazyan ve Kazım Birgen ise başarılı olamamışlardır.¹⁶⁵

Aralarında Türkiye’nin ilk bayan olimpiyat sporcularının da bulunduğu eskrimde, erkeklerde bireysel müsabakalarda Enver Balkan, Cihat Teğın ve Orhan Adaş birer galibiyetle elenmişlerdir. Belirtilen sporcularla birlikte, Halim Tokmakçoğlu ve İlhami Çene ile temsil edilen Millî Takım, ABD, Polonya, Hollanda, Almanya ve Fransa’ya kaybetmiş, İsviçre ve Yugoslavya’yı yenmiştir.¹⁶⁶

¹⁶¹<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Sporcu-Listesi/22>.

¹⁶²Gös.yer

¹⁶³ Millî takımın kadrosu şu şekildedir: Cihat, Yaşar-Hüsnü, Reşat-Lütfü-İbrahim, Niyazi-Sait-Hakkı-Rebii-Fikret. Bkz. *Cumhuriyet*, 4 Ağustos 1936.

¹⁶⁴*Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1936.

¹⁶⁵<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1936/CYC/mens-road-race-individual.html>(Erişim tarihi: 02.06.2016)

¹⁶⁶<http://www.sports-reference.com/olympics/countries/TUR/summer/1936/FEN>(Erişim tarihi: 03.06.2016)

Bayanlarda her ikisi de 19 yaşında olan iki sporcudan Suat Fetgeri Aşeni, 2 galibiyet 3 mağlubiyetle; Halet Çambel¹⁶⁷ de 5 mağlubiyetle olimpiyatları tamamlamışlardır.¹⁶⁸ Her iki eskrimcinin katılımı, sportif başarısından ziyade, Müslüman-Türk kadınlarına yol açması açısından oldukça önemlidir. Türk kadını, 1926'da Medeni Kanun ile başlayan, 1930-34 sürecinde seçme ve seçilme hakkı ile devam eden, 1932'de Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesi ile taçlanan sosyal yaşama katılma yürüyüşünde, böylece spor gibi erkek uğraşı sayılabilecek bir alanda, önemli bir eşiği aşmıştır.¹⁶⁹

Yelkende “yola” sınıfında Demir Turgut, 63 puanla 20., Behzat Baydar ve Harun Ülmen'den oluşan “star” sınıfı takımı da Marmara adlı tekneleriyle 38 puanla 8. Olmuşlardır.¹⁷⁰

Kafilenin Dönüşü ve Olimpiyat Sonrası Gelişmeler

Farklı kafilerle hâlinde Berlin'e giden Türk sporcuları, Avrupa'da müsabaka yapmak üzere kalan futbolcular dışında, 21 Ağustos'ta ülkeye dönmüş ve büyük bir törenle karşılanmıştır. Tabii ki böyle bir karşılamada altın madalyalı Yaşar Erkan'ın payı büyüktür. Karşılamada Meclis Başkan Vekili Nuri Conker,

¹⁶⁷ Halet Çambel, ordu mensubu bir kurmay subay olarak Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nda görev alan, Türk Tarih Kurumu başkanlığı da yapmış olan, Atatürk'ün yakın dostlarından Hasan Cemil Çambel (1879-1967)'in kızıdır. Türkiye'nin olimpiyatlardaki ilk kadın sporcularından biri olmasının yanı sıra, sonraki yıllarda bir arkeolog olarak bilim dünyasına yapmış olduğu katkılarla da tanınmaktadır. Çambel, Hitit hiyerogliflerinin çözüldüğü yer olarak tanınan Karatepe-Arslantaş Höyüğünde, Türkiye'nin ilk açık hava müzesini kurmuştur. Halet Çambel'in yaşam öyküsü için bkz. İsa Küçük, *Halet Abla Destanı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2010.

¹⁶⁸<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1936/FEN/womens-foil-individual.html>(Erişim tarihi: 03.06.2016)

¹⁶⁹ İlginç olan, o dönemde gerek olimpiyat öncesinde gerekse sonrasında, 1936 olimpiyatlarına ilk bayan Türk sporcularının katılımı konusunun basında fazla vurgulanmamış olmasıdır. Hatta bu konu, sonraki yıllarda öylesine unutulmuştur ki II. Dünya Savaşı nedeniyle ancak 1948'de gerçekleştirilen bir sonraki olimpiyatların tanıtımı için hazırlanan bir kitapçıkta, iki eskrimci görmezden gelinerek, 1948 olimpiyatlarına katılacak olan atlet Üner Teoman'ın, Türkiye'yi olimpiyatlarda temsil edecek ilk bayan sporcu olarak gösterilmiştir. Bkz. Cem Atabeyoğlu, *Olimpiyatlar- 1948 Londra (1896'dan Bugüne Kadar)*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1948, s. 28. Hatta kitapçığı gören Suat Fetgeri Aşeni, Cumhuriyet Gazetesine bir mektup yazarak, ilk olma onurunun kendisi ve Halet Çambel'de olduğunu hatırlatmıştır. Mektup, Abidin Daver'in “Hem Nalına Hem Mihına” adlı köşesinde, “Olimpiyatlara İştirak Eden İlk Türk Kızları” adıyla yayınlanarak, yapılan hata düzeltilmeye çalışılmıştır. Bkz. *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1948.

¹⁷⁰<http://www.sports-reference.com/olympics/countries/TUR/summer/1936/SAI>(Erişim tarihi: 03.06.2016) Bu arada Türkiye Olimpiyat Komitesi resmi sitesinde, Behzat Baydar ve Harun Ülmen'den bahsedilmediğini belirtmek gerekir. Bkz. <http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/22/1>.(Erişim tarihi: 03.06.2016)

milletvekilleri, Türk Spor Kurumu yöneticileri, Milli Talebe Birliği temsilcileri ve aralarında Yaşar Erkan ile Mersinli Ahmet'in aile mensuplarının da bulunduğu kalabalık bir halk kitlesi karşılaşmıştır.¹⁷¹ Bununla da yetinilmeyerek, güreşçiler onuruna Beyoğlu Halkevi tarafından 31 Ağustos'ta Taksim Stadyumu'nda bir tören düzenlenmiştir.¹⁷² Atatürk'ün emriyle Yaşar Erkan'a parti tarafından bir ev hediye edilmiştir.¹⁷³

Olimpiyatlar bittiğinde, kamuoyundaki genel kanı Türk kafilesinin başarılı olduğu yönündedir. Buna karşın, özellikle olaya futboldaki başarısızlık ekseninde bakarak, başarıdan söz edilemeyeceğini iddia edenler ve olimpiyatlar için yapılan harcamaları eleştirenler de bulunmaktadır. Masraflara yönelik bir açıklama yapan Türk Spor Kurumu reisi Ali Hikmet Ayerdem, gidiş geliş masraflarının iddia edildiği gibi 90 bin lirayı geçkin olmadığını, tüm masrafların 39 bin lira olduğunu açıklamıştır.¹⁷⁴

Sporda beklenen asıl gayenin ırkı takviye ve tasfiye olduğunu, millî ve beynelmîl müsabakaların yalnız bir kontrol vasıtasından ibaret bulunduğunu belirten Yunus Nadi, olimpiyatlara katılarak futbol ve diğer branşlardaki eksiklikleri görebilme, böylece buna göre gelecekte kararlar alınabilme fırsatının sağlandığına dikkat çekmiştir.¹⁷⁵

Türkiye'nin olimpiyatlarda madalya sıralamasında 49 ülke arasında 19. olmasına dikkat çeken Abidin Daver, binicilikte en iyi atların sakatlanması hatta birinin ölmesi, güreş ve futbolda kura şanssızlığı gibi olumsuzluklara ve tüm branşlarda hazırlıkların geç başlamasına rağmen bu sonucun fena olmadığını savunmuştur.¹⁷⁶ Daver bir başka yazısında, genel sıralamada 3. olan Macaristan'ın ve 5. olan Finlandiya'nın başarılarına vurgu yapmış ve nüfusça küçük olan bu ülkelerin başarısını, Türklerde de bulunan "Turani kan"a

¹⁷¹ "Sporcularımız Almanya'dan Döndüler", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 24 Ağustos 1936, S. 9, s. 16.

¹⁷² "Olimpiyattan Dönen Sporcularımız Şerefine İstanbul'da Merasim Yapıldı", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 7 Eylül 1936, S. 11, s. 8.

¹⁷³ *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1936 ;BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490.1.0 Yer No: 1095.2.4 (04.04.1939). Arşivde, Yaşar Erkan'a ev verildiğine dair 1936 yılına ait doğrudan bir belge bulunamamıştır. Bu konudaki tek belge, künyesi verilen belgedir. Bu belgede, kendisine verilen evin ipotek bedelini ödeyemeyen Yaşar Erkan'ın, kendisine yardım yapılması talebi ve bu talebe parti tarafından verilen yanıt bulunmaktadır.

¹⁷⁴ *Ulus*, 3 II. Teşrin 1936.

¹⁷⁵ Yunus Nadi, "Olimpiyatlar Bittikten Sonra", *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1936.

¹⁷⁶ Abidin Daver, "Hem Nalına Hem Mıhına – Olimpiyatlardan Sonra", *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1936.

bağlamıştır.¹⁷⁷ Falih Rıfka Atay, şimdiden tesisleşmeyle çalışmalarını başlatarak 1940 olimpiyatlarına hazırlanmak gerektiğini belirtmiştir.¹⁷⁸

Türk sporunda yapılan düzenlemeyle Berlin Olimpiyatlar öncesinde TİCİ yerine kurulan Türk Spor Kurumu, olimpiyatlar sonrasındaki ilk önemli icraatını 29 Ekim kutlamalarının ertesi günü gerçekleştirmiş ve yapılan bir törenle, kuruma bağlı tüm Ankara kulüpleri partiye katılmış ve dolayısıyla kulüplere mensup sporcular da partiye üye kaydedilmişlerdir.¹⁷⁹ Böylelikle otuzlu yılların ilk yarısındaki parti-devlet-millet özdeşliği politikası, spor konusunda datam anlamıyla gerçekleştirilmiştir. Faaliyetlerini 1938'e kadar sürecek olan kurumun bir diğer icraatı ise Halkevleri ile işbirliğine giderek sporu halka yayması olmuştur.¹⁸⁰

Sonuç

Türk sporunun, Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki dağınık ve örgütsüz yapısı, cumhuriyetin ilanının hemen öncesindeki gelişmelerle değişime uğramıştır. Bu konudaki ilk girişim olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, kurulduğu 1922 yılından, yerini Türk Spor Kurumu'na bıraktığı 1936 yılına kadar Türkiye'de her türlü sporun hamiliğini yapmakla kalmamış, aynı zamanda iktidarın, spor camiasıyla olan ilişkilerinde muhatap kabul ettiği bir konuma ulaşmıştır. Öyle ki, I. Dünya Savaşı öncesinde Selim Sırrı (Tarcan) Bey tarafından, olimpiyatlara katılım amacıyla kurulan Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti'ni (sonraki adlarıyla Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti ve Türkiye Millî Olimpiyat Cemiyeti) bile gölgede bırakmış ve olimpiyatlar konusunda da inisiyatifini eline alarak, iktidarın bu konuda da muhatabı hâline gelmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın mağlup ülkelerine uygulanan katılım yasağının 1921 yılında kalkmasıyla, bir sonraki olimpiyatlara, 1924 Paris Olimpiyatları'na katılabilme olanağını yakalayan Türkiye, TİCİ öncülüğünde bu fırsatı

¹⁷⁷Abidin Daver, "Sporcu Millet Kanı", *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1936.

¹⁷⁸ Falih Rıfka Atay, "1940", *Ulus*, 19 Ağustos 1936.

¹⁷⁹ "Sporcularımız Partiye Girişlerini Törenle Kutladılar", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 9 Kasım 1936, S. 19, s. 5.

¹⁸⁰Bu konudaki ayrıntılı çalışmalar için bkz. Behçet Kemal Çağlar, "Halkevlerinde Spor Çalışmaları", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 22 Mart 1937, S. 38, s. 2-3 ; "Halkevleri ve Spor-I", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 29 Mart 1937, S. 39, s. 2-3; "Halkevleri ve Spor-II", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 4 Nisan 1937, S. 39, s. 2-3; Ayrıca bkz. Rahmi Apak, "Halkevleri Spor Şubeleri Nasıl Çalışmalıdır", *Ülkü*, Haziran 1938, S. 64, s. 351-353.

değerlendirmek için çalışmalara başlayacak ve gerekli şartlardan biri olan “her bir spor dalında federasyon kurma” şartını yerine getirecektir.

IOC tarafından 1923 yılında Paris için Türkiye’ye davetin gelmesiyle çalışmalarını hızlandıran TİCİ, Türkiye Millî Olimpiyat Cemiyeti ile işbirliği içerisinde, bu konudaki en önemli engeli, kaynak konusunu, iktidarın yardımıyla aşacak ve Türkiye Cumhuriyeti ilk kez 1924 Olimpiyatları’nda temsil edilecektir. Her ne kadar sportif bir başarı gösterilmese de bu ilk olimpiyat, dış politika açısından genç Türkiye Cumhuriyet için önemli bir propaganda aracı olmuştur. İç politika açısından bakıldığında da olimpiyatların, savaşımlardan yeni çıkan, gündelik hayatın getirmiş olduğu birçok sorunla baş etmek durumunda kalan halk için hem rahatlatma aracı olmuş hem de kamuoyunda spora olan ilgi artmıştır.

Kamuoyundaki bu ilgi, dört yıl sonra Amsterdam’da yapılacak olimpiyatlara da katılan Türk sporcularından beklentilerin artmasına neden olmuştur. 1928 Amsterdam’da alınan başarısız sonuçlar, özellikle de artık Türkiye’de bir numaralı spor dalı olmaya başlayan futbolda Mısır’a karşı yaşanan hezimet, hem kamuoyunda hem de iktidar arasında, beklentilerin büyüklüğüyle paralel bir hayal kırıklığına yol açmıştır. Ümmetten millete geçilmeye çalışıldığı, “Türk ulusu” kavramını topluma yaygınlaştırma çabalarının had safhada olduğu bir dönemde, bayrağıyla, marşıyla, temsil kabiliyetiyle ve fiziksel mücadelesiyle millî bir dava addedilen bu tür bir katılımdaki başarısızlığın sorumluları vakit geçirmeden aranmaya başlanmıştır. Olay, bir haysiyet divanı oluşturmaya kadar gitmiş ve kimi sporcular millî formadan uzaklaştırılmışlardır. Söz konusu başarısızlığa, birtakım organizasyon bozukluklarının da eklenmiş olması, iktidarın TİCİ ile arasına mesafe koymasına, verilen ödeneklerin kesilmesine ve otuzlu yılların başından itibaren devletin sporda bizzat müdahil konuma geçmesine neden olacaktır.

Amsterdam’da ve sonrasında yaşanan sorunlar, 1932 yılında Los Angeles’ta düzenlenen olimpiyatlara katılımı da etkileyecek ve Türkiye, bu olimpiyatları pas geçecektir. Her ne kadar yapılan açıklamalar, mesafenin uzaklığı ve masrafların çokluğuna işaret etmişse de Los Angeles’e gidilmemesi kararında; 1928’deki olumsuzlukların yanı sıra, artık bu tip organizasyonlara katılmanın değil, başarmanın Türk kamuoyunda prim yapıyor olması ve önceki olimpiyatlarda alınan başarısız sonuçlara bir yenisinin eklenebileceği kaygısı etkili olmuştur.

Otuzlu yılların ilk yarısında, sporu her şeyden önce vatan savunmasının bir aracı olarak görmeye, ırkın ıslahı meselesi olarak ele almaya başlayan yöneticiler, bu nedenle Türk halkının fiziki gelişimine katkı yapabilecek her türlü olanağı araştırmışlardır. İllere aktarılan ödeneklerden o ilin spor kulüplerine pay

verilmesi, spor alanlarının nitelik ve niceliğinin artırılması, yurt dışından uzmanlar getirilmesi ve yurt dışına heyetler gönderilerek gelişmiş ülkelerin spor politikalarının araştırılması gibi faaliyetlerle spora sistem kazandırılmaya çalışılmıştır. Bunlarla da yetinilmemiş ve 1936 Berlin Olimpiyatları'nın hemen öncesinde TİCİ yerine Türk Spor Kurumu adıyla yapısal bir değişikliğe de gidilmiştir. Böylece, TİCİ döneminde gerekli görüldüğünde destek verilen ve müdahalede bulunulan spor alanı, parti-devlet bütünleşmesi içerisinde, artık tamamen partinin kontrolüne geçmiştir.

Dünyada, Nazi propagandası için bir araç kabul edilen, Türkiye açısından ise yeni teşkilatın ilk sınavı sayılabilecek olan 1936 Berlin Olimpiyatları'nda, güreşçiler tarafından kazanılan bir altın ve bir bronz madalya, diğer branşlardaki başarısızlık nedeniyle kimi kesimleri tatmin etmese de kamuoyunun geneli tarafından, spora yönelik yukarıda belirtilen faaliyetlerin ve alınan önlemlerin bir sonucu olarak yorumlanmıştır.

Olimpiyatların başlamasından kısa süre önce oluşturulan Türk Spor Kurumu, parti-devlet bütünleşmesi anlayışının bir sonucu olarak, olimpiyatların hemen sonrasında tüm sporcuları parti bünyesine katacak ve sporun parti himayesine kesin olarak alındığını ilan edecektir. 1940 yılında önce Tokyo'da, daha sonra ise Helsinki'de yapılması kararlaştırılan bir sonraki olimpiyatlara, bu düşturla sporcuları hazırlama çabası içine girecektir. Fakat Türk Spor Kurumu'nun ömrü de uzun olmayacak ve iki yıllık bir faaliyetten sonra, 29 Haziran 1938 tarihinde 3530 sayılı yasayla yerini Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne bırakacaktır.

Bir sonraki olimpiyatlar için ise 1948 yılını beklemek gerekecektir. Zira ülkeler 1939'dan itibaren kozlarını spor alanlarında değil, cephelerde paylaşmaya başlayacak, top sesleri stadyumlardan değil cephelerden gelecektir.

Kaynaklar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

BCA, Dosya No: 148-1, Fon Kodu: 30...18.1.1 Yer No: 8.46..5 (16.01.1340).

BCA, Dosya No: 14812, Fon Kodu: 30...10.1.1 Yer No: 144.34..12 (02.02.1340).

BCA, Dosya No: 1483, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..3 (16.02.1340).

BCA, Dosya No: 1484, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..12 (12.03.1340).

BCA, Dosya No: 14812, Fon Kodu: 30...10.1.1 Yer No: 144.34..12 (22.05.1340).

BCA, Dosya No: 1487, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..7 (03.04.1340).

BCA, Dosya No: 1488, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.34..8 (13.04.1340).

- BCA, Dosya No: 1446, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..5 (26.05.1928).
BCA, Dosya No: 14844, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..3 (12.04.1928).
BCA, Dosya No: 14848, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..7 (11.07.1928).
BCA, Dosya No: 14854, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 144.36..12 (13.12.1928).
BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 1.3...13 (14.11.1929).
BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.6.32.3 (06.07.1931).
BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.7.18 (06.08.1931).
BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.18.11
BCA, Fon Kodu: 30...10.0.0 Yer No: 490.01/2.8.9.2 (05.06.1933)
BCA, Dosya No: 175229, Yer No: 490.01/3.10.2 (02.02.1935)
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1108.44...01 (13.03.1935)
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1114.67...02 (08.03.1938)
BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 3.11..1 (18.09.1933)
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1105.36...1.9 ve 108 (04.09.1933 ve 10.09.1934).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1102.27..1.107 (20.05.1934).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1105.36...1.15 (10.09.1934).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1102.27..1.105 (20.04.1935).
BCA, Dosya :4040, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 48.307.18.1 (01.09.1935).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1102.27..1.91 (04.11.1935).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 1108.45...01 (16.04.1936).
BCA, Sayı: 4768, Dosya :148-61, Fon Kodu: 30..18.1.2 Yer No: 65.48.12 (06.06.1936).
BCA, Dosya :148-74, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 145.36.M.16 (18.06.1936).
BCA, Sayı: 4926, Dosya :148-62, Fon Kodu: 30..18.1.2 Yer No: 66.56.10 (30.06.1936).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 30..18.1.2 Yer No: 66.57.016 (04.07.1936).
BCA, Dosya :6. Büro, Fon Kodu: 490..1.0.0 Yer No: 3.13..16 (22.08.1936).

Resmi Yayınlar

TBMMZC, Devre 2, Cilt 7, İctima Senesi: 2, 12. İctima, 15.03.1340, s. 37.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Spor Alemi

Kurun

Sebilürreşat

Terbiye ve Oyun

TMOK Dergisi

Top

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni

Türk Spor Kurumu Dergisi

Ulus

Ülkü

Vakit

Yeni Gün

Yeni Şafak

Yeni Top

Kitap ve Makaleler

Ahmed İhsan (1936) “Dün Berlin’de Çok Büyük Bir Merasim Yapıldı”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos.

----- (1936) “Serbest Güreşlerde Son Maçların Tafsilatı”, *Cumhuriyet*, 8 Ağustos.

----- (1936) “Millî Futbol Takımımız Olimpiyada Gidebilir mi?”, *Cumhuriyet*, 17 II. Kânun.

Ahmed İzzet (1338) “Olimpik Müsabakaları”, *Spor Alemi*, 8 Şubat, S. 47, s. 12-13.

Ali Naci (1924) “Olimpiyata Behemehâl Gitmeli miyiz, Gitmesek Ne Kaybederiz?”, *Akşam*, 6 Şubat, s.3.

AKIN Yiğit (2004) *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar – Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor*, İletişim Yayınları, İstanbul.

AKÖMER Ekrem (1963) Prof. Dr. Carl Diem, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, Mart, S. 254, s. 11-12.

“Ankara’da Toplanan Spor Kongresi Birçok Yeni Kararlar İttihaz Etti” (1936), *Yeni Top*, 20 Nisan, S. 1-74, s. 3,6.

AS Efdal (2016) “İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Bir Uluslararası Entegrasyon Örneği Olarak Modern Olimpiyatlara Katılım”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Güz, S. 59, s. 1-49.

ATABEYOĞLU Cem (1948) *Olimpiyatlar- 1948 Londra (1896’dan Bugüne Kadar)*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.

----- (1983) Halter, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C.8, s.2287- 2288.

----- (1983) Bisiklet, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C.9, s.2302- 2303.

“Beynelmilel Olimpiyad Oyunları” (1340), Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul.

“1928 Amsterdam Olimpiyadının Arefesinde, Atletizm Rekorlarımızı Olimpiyad ve Dünya Rekorları ile Mukayese Eder İsek, Çok Çalışmamız İcab Ettiğini Görürüz” (1928), *Spor Alemi*, 5 Kanunusani, C. 9, S. 7, s. 3-4.

“Binicilerimiz İyi Bir Programla Çalışıyorlar” (1936), *Top*, 23 Mart, S. 70-18, s. 3.

BOZKURT Celil (2014) Nazilerin Gölgesinde 1936 Berlin Olimpiyatları ve Türk Sporcuların Müsabakaları, *History Studies*, Aralık, Cilt 6, S. 6, s. 17-41.

Burhan Asaf (1933) “Spor Telakkimiz”, *Ülkü*, Şubat, S.1, s. 71-72.

ÇAĞLAR Behçet Kemal (1937) “Halkevlerinde Spor Çalışmaları”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 22 Mart, S. 38,s. 2.

----- (1937) “Halkevleri ve Spor-I”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 29 Mart, S. 39, s. 2-3.

----- (1937) “Halkevleri ve Spor-II”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 4 Nisan, S. 40, s. 2-3.

Çelebizade Said Tefvik (1928) “Futbolcularımızın Son Yaptıkları Turne İle Türk Futbolunun Berbatlığı İlan Olunmuştur”, *Spor Alemi*, 21 Haziran, C. 9, S. 19, s. 4.

DAVER Abidin (1932) “Olimpiyatlara Nasıl İştirak Etmeliyiz?”, *Cumhuriyet*, 28 Şubat.

----- (1936) “Olimpiyatlardan Sonra”, *Cumhuriyet*, 18 Ağustos.

----- (1936) “Sporcu Millet Kanı”, *Cumhuriyet*, 19 Ağustos.

----- (1948) “Olimpiyatlara İştirak Eden İlk Türk Kızları”, *Cumhuriyet*, 9 Ağustos.

“Değerli Güreşçimiz Yaşar Nasıl Dünya Şampiyonu Oldu?” (1936), *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 17 Ağustos, S.8, s.5.

DIEM Carl (1933) *Staatliche Führung der Körperlichen Erziehung in der Türkei – Gesetzesvorschlage, Sportordnungund Stoffverteilungsplan – Ausgearbeitetauf Grund der Studienreise September – Oktober 1933 im Auftrage der Türkischen Volkspartei*, Ankara, November.

FELEK Burhan(1339) “1924 Olimpiyadı Ne Olacak?”, *Spor Alemi*, 22 Teşrinisani, S. 119-7, s. 3-4.

----- (1339) “Hükûmet’in Spora Karşı Şâyân-ı Şükran Alâkası”, *Spor Alemi*, (13 Kanunusani, S. 121-8/9 (Nüsha-i Mahsusa), s. 3-4.

----- (1939) “İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?-1”, *Yeni Gün*, 15 Temmuz, S: 19, s. 24.

----- (1939) “İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?-2”, *Yeni Gün*, 22 Temmuz, S: 20, s. 24.

----- (1939) “İlk Olimpiyatlara Nasıl Girdik?-3”, *Yeni Gün*, 29 Temmuz, S: 21, s. 16.

- (1939) “İlk Olimpiyadlara Nasıl Girdik?-5”, *Yeni Gün*, 5 Ağustos, S: 23, s. 12-13
- (1939) “İlk Olimpiyadlara Nasıl Girdik?-7”, *Yeni Gün*, 19 Ağustos, S: 25, s. 14-15.
- (1974) *Yaşadığımız Günler*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- FİŞEK Kurthan (1985) *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- GÖKAÇTI Mehmet Ali (2008) *Bizim İçin Oyna: Türkiye’de Futbol ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- GUTTMANN Allen (1984) *The Games Must Go On: Avery Brundage and The Olympic Movement*, Columbia University Press, New York.
- GÜMÜŞ Ali (2001) “Sporcu Göçü”, *Yeni Şafak*, 27 Aralık.
- GÜNEŞ Günver (2012) *Osmanlı’dan Cumhuriyete Modern Sporların İzmir’e Giriş (1850-1922)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, İzmir.
- GÜRER Turgut (2007) *Atatürk’ün Yaveri Cevat Abbas Gürer – Cepbeden Meclise Büyük Önder ile 24 Yıl*, Gürer Yayınları, İstanbul.
- HEKİMLER Oktay (2013) “1936 Berlin Olimpiyatları: Bir Barış Aracı mı, Yoksa Meşruiyet Arayan Bir Rejimin Propaganda Aracı mı?”, *Humanitas*, Bahar, S:1, s. 103-127.
- İSTANBULLUOĞLU Altuğ (der.) (2008) *Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin 100 Yılı 1908-2008*, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 105.
- KIRŞAN Nizamettin (1935) “1936 Olimpiyatları”, *Ülkü*, Eylül, S. 31, s. 46-49.
- KRUGER Arndand - William Murray (2003) *The Nazi Olympics Sport, Politics and Appeasement in the 1930’s*, Illionis.
- KUĞU Süleyman Rıza (2012) *Trabzon-Paris 1924 Olimpiyatlarına Yolculuk*, Trabzon Araştırmaları Merkezi Yayını, Trabzon.
- KÜÇÜK İsa (2010) *Halet Abla Destanı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Les Jeux de la VIII. Olympiade* (1924), RapportOfficiel, Comite Olympique Français, Paris.
- MAC ALOON John J. (1981) *This Great Symbol: Pierre de Coubertinand the Origins of the Modern Olympic Games*, University of Chicago Press, Chicago.
- MANDELL Richard (1987) *The Nazi Olympics*, University of Illionis, Urbana.
- MİLLER Patrick B. (1996) The Nazi Olympics, Berlin, 1936, Exhibition at the U.S. Holocaust Memorial Museum, Washington, D.C., *Olympika: The International Journal of Olympic Studies*, Volume 5, p. 131-132.
- Milli Olimpiyad Cemiyeti Yerine Kaim Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti* (1922), Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaası, İstanbul.
- “Mukavemet Yarışları – Demi Fond Yarışlar” (1338), *Terbiye ve Oyun*, Ağustos, S.2, s. 26-27.

- NADİ Yunus (1936) “Olimpiyadlar Bittikten Sonra”, *Cumhuriyet*, 18 Ağustos.
- Nüzhet Abbas (1936) “Türk Sporcuları Olimpiyada Gitmeli mi Gitmemeli mi?”, *Cumhuriyet*, 14 II. Kânun.
- Official Bulletin of the International Olympic Committee* (1931), Lausanne, July No:18, p.14.
- “Olimpiyada Hazırlık Ne Vakit?”, *Spor Alemi* (1928),5 Kanunusani, S. 7, s. 5.
- “Olimpiyaddan Dönen Sporcularımız Şerefine İstanbul’da Merasim Yapıldı” (1936), *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 7 Eylül, S. 11, s. 8.
- “Olimpiyatlara İştirak İçin Önce Balkanlar’da Kazanmak Lazım” (1936), *Top*,2 Mart, S. 67-15, s. 3.
- ÖZDEMİR Nuray (2013) “Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Bahar, S. 51, s. 717-744.
- SAFA Peyami (1936) “İki İmtihan”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos.
- SAN Haluk (1973) “Türkiye’de Sporun Örgütlenmesinin 50. Yılı”, *TMOK Dergisi*, Ocak, S. 9, s. 6-7.
- “Sporcularımız Almanya’dan Döndüler” (1936), *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 24 Ağustos, S. 9, s. 16-17.
- “Sporcularımız Partiye Girişlerini Törenle Kutladılar” (1936), *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 9 Kasım, S.19, s. 5.
- TARCAN Selim Sırrı (1328) “Stockholm’de Olimpiyat Oyunları”, *Terbiye ve Oyun*, 24 Mayıs, S. 21, s.349.
- (1922) “Hanedan-ı Âl-i Osman ve Olimpiyat Oyunları”, *Terbiye ve Oyun*, Eylül, S. 4, s.34-35.
- (1923) “1924 Olimpiyatları ve Lozan Mukarراتı”, *Spor Alemi*, 8 Mart, S:23, s.4-5.
- (1924) “Paris Tenezzühünün İç Yüzü”, *Cumhuriyet*, 12 Mayıs, s.4.
- The Games of The X th Olympiad Los Angeles Official Report* (1933), Xth Olympiade Committee, Los Angeles.
- The Ninth Olympiad Official Report of the Olympic Games of 1928 Celebrated at Amsterdam* (1928), The Netherland Olympic Committee, De Bussy Ltd. Printers/Publishers, Amsterdam.
- The XIth Olympic Games Berlin, 1936 Official Report* (1936), Publishedby Wilhelm Limpert, Berlin.
- T.İ.C.İ. *Teşkilat ve Nizamât-ı Umumiye* (1923), Ahmed İhsan Matbaası, İstanbul.
- TUNÇ Sevecen (2011) “Ateş-Güneş Kulübü 1933-1938”, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, Güz, s. 13, s. 159-175.

TUNÇKOL Mehmet -Yaşar Şahin (2010) *Carl Diem and The Olympics*, Ovidius University Annals Series Physical Education and Sport / Science, Movement and Health, Issue 2 suppl., p. 913-923.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Üçüncü Umumi Kongresi (26 Eylül – 3 Teşrinievvel 1926) (1927), Milli Matbaa, İstanbul.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Dördüncü Umumi Kongresi (2 Eylül 1927) (1928), Akşam Matbaası, İstanbul.

ULUĞ Hakkı Naşid (1936) “Kafile ile Beraber”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 3 Ağustos, S.6, s.8-9.

----- (1936) “Olimpiyadların Unutulmaz Günü”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 10 Ağustos, S.7, s.6.

YILDIZ Doğan (1979) *Türk Spor Tarihi*, Eko Matbaası, İstanbul.

Yusuf Ziya (1924) “Türk Sporculuğunda Tarihi Gün”, *Vakit*, 25 Mayıs.

----- (1924) “Milli Takımımızın Dördüncü Zaferi”, *Vakit*, 30 Haziran.

----- (1338) “100 Metre Yarışlar”, *Terbiye ve Oyun*, Temmuz, S.1, s. 12-15.

----- (1338) “110 m. Mânialı Yarış”, *Terbiye ve Oyun*, Teşrinievvel, S.4, s. 59-60.

İnternet Kaynakları

<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1924>. (Erişim tarihi: 12.03.2016)

<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1928>. (Erişim tarihi: 17.04.2016)

<http://www.tff.org/default.aspx?pageID=400> (Erişim tarihi: 09.05.2016).

<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1932/ART/mixed-unknown-event>. (Erişim tarihi: 17.05.2016)

<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/olimpikoyunlar.aspx>. (Erişim tarihi: 30.05.2016).

<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/olimpikoyundetay.aspx?id=22>. (Erişim tarihi: 02.06.2016)

<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Sporcu-Listesi/22>. (Erişim tarihi: 02.06.2016)

<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1936/CYC/mens-road-race-individual.html>. (Erişim tarihi: 02.06.2016)

<http://www.sports-reference.com/olympics/countries/TUR/summer/1936/FEN>. (Erişim tarihi: 03.06.2016)

<http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1936/FEN/womens-foil-individual.html>. (Erişim tarihi: 03.06.2016)

<http://www.sports-reference.com/olympics/countries/TUR/summer/1936/SAI>. (Erişim tarihi: 03.06.2016)

<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/22/1>. (Erişim tarihi: 03.06.2016)